

Sámi dieđalaš áigečála

Sámi dieđalaš áigečála

2/2015

Doaimmahan

Solveig Joks, Berit Anne Bals Baal,
Vuokko Hirvonen, Ylva Jannok Nutti ja Jussi Ylikoski

Sámi dieđalaš áigečála

Sámi dieđalaš áigečála almmuha dieđalaš artihkkaliid, girjeárvoštallamiid ja doavttirlogaldallamiid sámi servodaga, kultuvrra, giela, historjjá ja eará sámi ja eamiálbmogiid guoski fáttáid birra. Áigečállaga almmuhit Sámi allaskuvla ja UiT Norgga ártkalaš universitehta Sámi dutkamiid guovddáš ovttas. Norgga dieđalaš áigečállagiid ja lágádusaid registaris lea Sámi dieđalaš áigečála dieđalaš almmuheami bajimus dásis (dásisi 2) <<http://dbh.nsd.uib.no>>. Suoma registaris lea fas Sámi dieđalaš áigečála vuosttas dásis (dásisi 1) <<http://www.julkaisufoorumi.fi/>>. Artihkkalat ja eará čállosat, mat fálluojuvvojit Sámi dieđalaš áigečállagii, galget leat čállojuvvon man nu sámegillii, ja dat eai galgga leat jorgaluvvon eará gielain. Sámi dieđalaš áigečála elektrovnnalaš hámis ja čállinrávvagat gávdnojit áigečállaga neahttasiidduin <<http://aigecala.no>>.

Doaimmahus

Solveig Joks (váldodoaimmaheaddji), Sámi allaskuvla; solveig.joks@samiskhs.no
Berit Anne Bals Baal, UiT Norgga ártkalaš universitehta; berit.a.baal@uit.no
Vuokko Hirvonen, Sámi allaskuvla; vuokko.hirvonen@samiskhs.no
Ylva Jannok Nutti, Sámi allaskuvla; ylva.jannok.nutti@samiskhs.no
Jussi Ylikoski, UiT Norgga ártkalaš universitehta; jussi.ylikoski@uit.no

Doaimmahusčáli

Berit Nystad Eskonsipo, UiT Norgga ártkalaš universitehta; berit.nystad.eskonsipo@uit.no

Doaimmahusráđđi

Veli-Pekka Lehtola, Oulu universitehta
Hanna Outakoski, Ubmi universitehta
Håkan Rydving, Bergena universitehta
Kaarina Vuolab-Lohi, Oulu universitehta

Norgga dutkanráđđi (Norges forskningsråd) lea dorjon Sámi dieđalaš áigečállaga almmuheami.

Sámi dieđalaš áigečála is an interdisciplinary scientific journal published by the Sámi University of Applied Sciences and the Centre for Sami Studies at UiT The Arctic University of Norway, with support from the Research Council of Norway. Sámi dieđalaš áigečála is the only peer-reviewed scientific journal that publishes articles written in the Sámi languages. All articles have English summaries.

Open access journal: <<http://aigecala.no>>

Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu

UiT Norgga ártkalaš universitehta Sámi dutkamiid guovddáš, Romsa
<<http://aigecala.no>>

Gráfalaš bargu: Bjørn Hatteng, UiT Norgga ártkalaš universitehta Sámi dutkamiid guovddáš

Deaddilan: HSL-trykkeriet, UiT Norgga ártkalaš universitehta

ISSN: 0805-4312

ISSN online: 1894-0498

Sisdoallu

Artihkkalat

Outi Guttorm

Davvisámegiela adnominála *dat* – demonstratiivadeterminánttas
maiddái definihtta artihkalin? 7

*Adnominal dat in North Saami – from a demonstrative determiner
to a definite article?* 31

Marjatta Jomppanen

Davvisámegiela reduplikatiiva vearbagenetiiva *boađi boađi* ja
bosu bosu – morfologijja, syntákssa ja semantihkka 33

*Reduplication of the non-finite form called the verb genitive
in North Saami* 59

Davvisámegiela adnominála *dat* – demonstratiiva-determinánttas maiddái definihtta artihkalin?

OUTI GUTTORM

Sámi allaskuvla

Guorahalan dán artihkkalis leago vejolaš meroštallat davvisámegiela adnominála *dat*-pronomena definihtta artihkalin, daid konteavsttaid vuodul main demonstratiiva-determinánttat ja definihtta artihkkalat geavahuvvojit. Artihkkala ovdamearkkat bohtet nuoraid dálá hállangielas. Dán materiálas boahtá ovdan, ahte demonstratiivvaide dábálaš konteavsttaid lassin, *dat*-pronomen albmana maiddái nu gohčoduvvon assosiatiiva-anaforalaš anus, mas dábálaččat dušše definihtta artihkkalat albmanit. Dan vuodul sáhtttá árvvoštallat *dat*-pronomena doaibmat muhtumin maiddái definihtta artihkalin.

Fáddásánit: demonstratiivapronomen, definihtta artihkal, davvisámegiella, davvisámegiela nuoraidgiella

1. Álggahus

Suokkardalan dán artihkkalis davvisámegiela adnominála *dat*-demonstratiiva-pronomena stáhtusa definihtta artihkalin gielaidegaskasaš typologalaš geahččanguovllus. Sáhtttágo adnominála *dat*-pronomena atnit definihtta artihkalin vai leago *dat* álo dušše demonstratiivadeterminánta? Dan guorahalan nu ahte geahčadan konteavsttaid, main davvisámegiela adnominála demonstratiivapronomenat albmanit ja buohtastahtán daid konteavsttaiguin, maid duiskalaš gielladutki Nikolaus P. Himmelmann lea buktán ovdan. Himmelmann (1997; 1998) lea typologalaš dutkamiid vuodul gávnnašan konteavsttaid, main definihtta demonstratiivadeterminánttat ja nuppe dáfus definihtta artihkkalat mihtilmasat albmanit. Konteavsttat leat muhtin muddui latnjalagaid, mii lea lunddolaš dan dáfus, ahte artihkalgielaid definihtta artihkkalat leat dábálaččat gárggiidan aiddo demonstratiivapronomeniin.

Demonstratiivapronomenat ja daid geavaheapmi leat unnán dutkojuvvon sámezielas. Olles vuogádaga, ja erenoamážit adnominála geavaheami dutkan lea dehálaš, daningo dálá hállangielas *dat*-pronomena artihkkallágan albmanepmi orru lassánan dahje goittotge dakkár albmanepmi lea ožžon eanet fuomášumi. (Gč. omd. Magga 1987: 126–127.) Mun lean ovdal čielggadan čálalaš materiála

vuodul *dat*-pronomena vejolaš artihkkallágan geavaheami pragmatihkalaš beali, namalassii dan masa *dat*+NP (*dat áhkku*) refereantta identifiseren sáhtta vuoddu-
duvvat (gč. Kilpimaa 2002). Lean suokkardallan maiddá nu gohčoduvvon báljes
nomengihpuid definihttavuoda dulkoma (gč. Kilpimaa 2008). Dasa lassin lean
guorahallan adnominála demonstratiivvaid endoforalaš ja eksoforalaš geavahea-
mi ja vejolaš eará doaimmaid teavsttain (gč. Guttorm 2009).

Dát čálus ovdána nu ahte álggos buvtán ovdan iežan dutkanmateriála. Dan
maŋŋá čilgen oppalaččat mii definihttavuohta lea ja mot *dat* sáhtta boahit ovdan.
Dasto čienjun definihtta artihkkaliidda, daid gárggiideapmái ja sirremii demon-
stratiivpronomeniin. Sirremis leat guovddázis demonstratiivpronomeniid ja
definihtta artihkkaliid geavahankontevsttat Himmelmann (1996; 1998) guora-
hallamiid mielde, maida nappo vuodduduvva maiddá dán artihkkala analysa.
Definihttavuoda ja definihtta artihkkaliid oppalaš teorijaduogáža maŋŋá čilgen
oanehaččat sámegiela demonstratiivpronomeniid ja definihttavuoda, ja dasto
analyseren demonstratiivpronomeniid geavahankontevsttaid. Sámeielain
dárkkuhan dán čállois davvisámegiela, eará sámegielain geavahan sierra na-
mahusaid.

2. Dutkanmateriála

Suoma- ja esttegiela dutkit leat fuobmán ahte pronomeniid artihkkallágan
geavaheapmi albmana erenoamážit hállangielas (gč. omd. VISK § 1418; Laury
1997; Pajusalu 1997). Seamma láhkai sáhtta leat maiddá daid fuolkegielas, sámegi-
elas. Dan dihte lean välljen dutkanmateriálan hállangiela, vaikko adnominála
demonstratiivvaid dutkamis lea geavahuvvon maiddá čálalaš materiála (gč. omd.
Habicht ja earát 2011; Guttorm 2009; Kilpimaa 2002; Laury 1997). Nuoraidgiela
fas lean välljen dan dihte go lean beroštuvvan dálá giellageavaheamis. Giella man
nuorra rávesolbmot geavahit, ovddasta bures dálá hállangiela.

Dutkanmateriála lean čohkken NRK Sámi rádioprográmmain *ízü* ja *Dáppe
ruovttus*. Dasa gullet vihtta *ízü*- ja guokte *Dáppe ruovttus* -prográmma mat leat
sáddejuvnon 2007–2011. Prográmmaid jođihit guhtta Norgga beale nuorra ráves-
olbmo, golbma almmái- ja golbma nissonolbmo, dábalaččat guovttis ain hávil.
Suopmanduogáža dáfus sii ovddastit sihke nuortta- ja oarjjabeale suomaniid.
Prográmmajođiheadjit ságastallet áigequovdilis áššiin main nuorat beroštit. Sii

maiddái jearahallet gussiid ja čuojahit musihka. Dábálaččat okta prográmma bistá diimmu (muhtumin diibmobeali) oktan čuojahuvvon musihkain.

Dáin prográmmain lea hállangiella oktiibuot 2 diimmu ja 58 minuhta. Guđege prográmma hállanoasi guhkkodat bohtá ovdan gáldolisttus. Lean transkriberen giela sátnedásis, dárkilis fonehtalaš transkripšuvdnii ii lean dárbu. Transkripšuvnnain lea mielde buot hállangiella mii prográmmain gullo, prográmmajodiheddjiid giela lassin lea maiddái daid olbmuid giella geaid sii jearahallet. Dan materiálas lean čoaggán dasto buot nomengihpuid main lea adnominála demonstratiivapronomen. Dakkár nomengihput leat oktiibuot 491. *Dat*-pronomen albmana 388 dáhpáhusas, *dát* 56 dáhpáhusas ja *diet* fas 45 dáhpáhusas. Materiála luonddu geažil *duot*- ja *dot*-pronomeniid ovdanbohtin lea marginála, goabbáge albmana dušše ovtta dáhpáhusas.

Materiála ovddasta bures sámi nuoraid dálá hállangiela almmolaš okta-vuođain Norgga bealde. Das bohtet bures ovdan maiddái geavahankonteavsttat main demonstratiivadeterminánttaid dábálaččat geavahit, vaikko materiála luonddu geažil situationála anu dáhpáhusat eai leat nu olu.

3. Definihttavuohta ja dan ovdanbohtin

Definihttavuođas lea oppalaččat gažaldat das, ahte guldaleaddji dahje lohkki bastá identifiseret refereantta, masa hálli dahje čálli čujuha nomengihpuin (gč. omd. C. Lyons 1999: 1–15; Faarlund ja earát 1997: 282–290; Vilkuna 1992: 3). Crystal (1994: 96) meroštallá definihttavuođa nomengihpuid iešvuohtan, man mielde refereanta masa nomengihppu čujuha, lea juogo spesifihkalaš ja identifiserehahti (definihtta) dahje ii (indefinihtta). Dát opposišuvdna almmuhuvvo artihkalgie-lain definihtta ja indefinihtta artihkkaliiguin, omd. engelasgielas *the boy* vs. *a boy*. Luonddustaset definihtat leat dakkár nomengihput mat sisdollet persovdna-dahje demonstratiivapronomena, omd. *mun*, *don*, *dát girji*. Indefinihttavuođa fas sáhtttá čájehit artihkkaliid lassin ovdamearkka dihte indefinihtta pronomeniiguin *okta*, *soames* dahje *muhtin*. (Gč. VISK § 1409; C. Lyons 1999: 15.)

(In)definihttavuođa opposišuvnna ovdanbuktimii gávdnojit artihkkaliid ja eará determinánttaid lassin maiddái eará vuogit. Opposišuvnna sáhtttá almmuhit earret eará syntávssalaččat sátnortnegiin dahje cealkkadeattuin. Ovdamearkka dihte kiinnágielas nomen dulkojuvvo vearbba ovddabealde definihttan (dahje generihkalažžan). Opposišuvnna sáhtttá ovdanbuktit maiddái kásusgeavahemiin

nugo ovdamearkka dihte nominatiivva/akkusatiivva ja partitiivva opposišuvnnain nuortamearasuomagielain ja nominatiivva/akkusatiivva ja genetiivva opposišuvnnain báltalaš ja slávalaš gielain. Mánngga urálalaš gielas lea vearbba ja objeavtta gaskkas kongrueansa mii almmuha definihttavuođa. Ovdamearkka dihte ungáragielas leat guokte transitiivvearbbaid sojahanparadigmma dan mielde leago objeakta definihtta vai indefinihtta. Muhtin gielain fas definihtta objeakta merkejuvvo pre- dahje postpositionála dovddaldagain. Maiddái possessiiva-suffivssat geavahuvvojit definihttavuođa ovdanbuktimii mánngga urálalaš gielas. (Schroeder 2006: 552, 586; C. Lyons 1999: 88–89.) Viđát kapihttalas čálán mot definihttavuohta albmana sámegielain.

Definihttavuođa ovdanbuktinvuogit sáhttet leat nappo mánnggaláganat. Gielatypologalaš geahččanguovllus lea oalle dábálaš geavahit demonstratiiva sániid definihttavuođa almmuheamis. Dryer (2013a) mielde 69 giela oktiibuot 620 gielas geavahit demonstratiiva sániid definihttavuođa ovdanbuktimii. Dakkár gielat main lea sierra definihtta artihkal leat 216. Dryer lea sirren iežas joavkun maiddái dakkár gielaid main definihttavuođa dovddaldahkan doaibmá nomenii čatnasan affiksa (92 giela). Dán jovkui gullet earret eará skandináválaš gielat (indefinihtta *en bil*, muhto definihtta *bilen*). Dasa lassin leat vel gielat main ii leat definihtta artihkal, muhto indefinihtta artihkal (45 giela), ja gielat main ii leat goabbáge artihkal (198 giela). Dryer juogus sámegiella gullá gielaide main eai leat artihkkalat.

Fuomášanveara lea ahte Dryer (2013a) atná definihtta artihkalin maiddái muhtin eará dáhpusaid aitosaš artihkalsániid lassin. Definihtta artihkal sáhtta leat maiddái affiksa dahje dábálaš demonstratiiva, jos dat geavahuvvo definihttavuođa merkejeaddjin. Mánngga gielas namalassii geavahit dávjá demonstratiivvaid dakkár konteavsttain main engelasgielas geavahit definihtta artihkkala *the*. Gielat spiehkkašit goittotge mealgadit dan ektui man olu demonstratiivvat geavahuvvojit anaforalaččat čujuhit ovddabealde namuhuvvon referentii. Muhtin gielain dat dáhpuhuvvá oalle hárve ja muhtin eará gielain fas stuorámuš oassi anaforalaš nomen-gihpuin albmanit ovttas demonstratiivvain. Dan kontinuma gežiid gaska lea oalle guhkki, ja Dryer geavahage engelasgiela veahkkin meroštallat guđe jovkui giella gullá. Jos muhtin giella orru geavaheamen demonstratiivvaid anaforalaččat eanet go engelasgiella, de dat gullá dakkár gielaid jovkui mat geavahit demonstratiiva sániid definihtta artihkalin. (Dryer 2013a.)

Sihke definihtta artihkkalat ja demonstratiivapronomenat albmanit nomen-gihpu ovddabealde determinántan (eng. *determiner*). J. Lyons (1977: 452–454) oainnu mielde determinánttaide gullet definihtta ja indefinihtta artihkkalat,

demonstratiiva adjektiivvat ja eará sánit, main lea seamma distribušuvdna go engelasgiela definihtta artihkkalis. Fuomášaveara lea ahte determinántta me-roštallan dan vuodul, mot dat sajáiduvvá engelasgielas (ja mángga eará gielas), ii dattetge heive buot gielaid hárrái, daningo (in)definihtta artihkkalat ja demon-stratiivvat sáhttet albmanit maiddá nomengihpu maŋábealde (gč. omd. Dryer 2013b). Determinánttaide lea mihtilmas ahte dat determinerejit, nappo ráddjejit dahje dárkkálmahttet dan nomengihpu refereansa man mearusin dat leat.

4. Definihtta artihkkala gárggiideapmi ja identifiseren

Definihtta artihkkalat leat šaddan dávjá adnominála demonstratiivapronomeniin. Dán historjjálaš gárggiideami leat govvidan mánga dutki (omd. Christophersen 1939; Greenberg 1978; Laury 1997; Himmelmann 1997; 1998). Diessel (1999: 128–129) lea geassán čoahkkái guovddáš dutkamiid bohtosiid. Vuosttažettiin eanaš dutkit navdet definihtta artihkkaliid vuolán anaforalaš adnominála demonstratiivvain (gč. omd. Greenberg 1978: 61–69). Álggos demonstratiivvain čujuhuvvo diskurssas ovdal namuhuvvon, guovddáš refereanttaide. Vehážiid mielde dan geavaheapmi šaddá bákkolažžan, ja mearkkašupmi rievdá nu ahte dat geavahuvvo buot substantiivagihpuin mat čujuhit identifiserehahtti refereant-taide. Geavaheapmi leavvá viidásit generihkalaš ja ii-referentiála dáhpáhusaide, ja loahpas demonstratiiva (artihkal) šaddá substantiivva mearkan. Dán gárggiideami áigge demonstratiivvat masset deiktalaš funkšuvnna ja nuppástuvvet defi-nihttavuoda formála mearkan nugo ovdamearkka dihte engelasgiela *the*. Maiddáí sáme giela demonstratiivapronomena *dat* hárrái lea namuhuvvon, ahte dan deik-talaš mearkkašupmi lea geahppánan, ja ahte dat geavahuvvo eanaš anaforalaččat (Nielsen 1979 (1926–1929): 125; Sammallahti 1998: 117).

Definihtta artihkkaliid gárggiideapmái laktásit dábálaččat maiddáí vassis formála nuppástusat. Go juo artihkkalat leat dábálaččat deattuheamit, de dávjá maiddáí demonstratiivvat čadahit fonologalaš redukšuvnna ja čatnasit muhtin eará elementii. (Diessel 1999: 129.) Ovdamearkka dihte ruotagiela definihtta ar-tihkal (*bilen*) lea čadnon morfema mii lea šaddan friddja hámis.¹ Dábálaš oainnu mielde demonstratiivapronomen (*h*)inn (eng. ‘that’) lea albmanan oaivesánis

1 Dárogie la giellaoahppaárbevierus gohčodit definihtta artihkalin maiddáí determinatiivaid *den, denne, hin* dalle go dat albmanit ovttas adjektiivvain nomena ovddabealde, omd. *den gamle mannen, denne vakre blomsten* (Faarlund ja earát 1997: 210).

mañábealde. Dan deattohis posišuvnnas dat lea vehážiid mielde massán deiktalaš fámu ja syntávssalaš sorjjasmeahttuvuođa ja čatnasan oaivesátnásis (N (*h*)*inn* → N-(*h*)*inn*). (Skrzypek 2012: 67.)

Diessel (1999: 129) čállá viidásit ahte adnominála demonstratiivvat leat dávjá iehčanas pronomenat, mat čatnasit koreferentiála nomenii oalle loažžadit. Artihkkaliid sadi fas lea dávjá syntávssalaččat mearriduvvon, ja nu sáhtá navdit ahte adnominála demonstratiivvat masset iežaset stáhtusa friddja nomenin go šaddet definihtta artihkalin (geahča bajábealde ruotagiel ovdamearkka). Dasa lassin ainjuo Eurohpá gielain demonstratiivvat sodjet mearkašahtti ládje eanet go artihkkalat, man vuodul fas sáhtá navdit ahte grammatikaliserenproseassas adnominála demonstratiivvat masset maiddái sodjaniešvuoda.

Adnominála demonstratiivapronomeniid gárggiideamis definihtta artihkalin lea sáhka grammatikaliseremis. Grammatikalisašuvdna lea proseassa mas leksikála ávdnasat ja ráhkadusat šaddet dihto lingvisttalaš konteavsttain bálvalit giellaoahpalaš funkšuvnnaid. Dasa gullá maiddái ahte ovdáneapmi joatkašuvvá ain odđa giellaoahpalaš funkšuvnnaide. (Gč. omd. Himmelmann 2001: 831–832; Hopper & Traugot 1991: xv.)

Go demonstratiivapronomeniid ja definihtta artihkkaliid gaskavuodaid guorahallá grammatikalisašuvnna geahččanguovllus, de dasa gullá lunddolaččat maiddái viggamuš čájehit gárggiideami iešgudege muttu, ovdamearkka dihte man muttus demonstratiivvat leat šaddan definihtta artihkalin. Himmelmann (2001: 832–833) buktá dan várás sihke formála ja semantihkalaš kriteraid. Guokte formála vuodđokriterat leat vuosttažettiin dat ahte artihkkalat leat giellaoahpalaš elemeanttat mat albmanit dušše nominála celkosiin, ja nuppádassii dat ahte artihkkalat albmanit dihto sajis jogo nomena ovdda- dahje mañábealde. Álgočalmái dat soitet orrut mearkašmeahttun kriterat, muhto dat sirrejit artihkkaliid ja demonstratiivvaid mángga gielas. Demonstratiivvat namalassii sáhttet albmanit unnimustá njealji sierra syntávssalaš konteavsttas; vearbaid ja adposišuvnnaid argumeantan (*Dat manai jo; Ánde ii leat gullan dan birra*), adverbiálan (*Dies dat galggašedje leat*), predikatiivan (*Dán govvas mun lean duot*) ja adnominála mearusin (*Leatgo gullan dan muitalusa?*). Golmma vuosttaš konteavsttas dat eai gula seamma ráhkadussii go nomen. Dasa lassin mángga gielas adnominála demonstratiivvat sáhttet leat nomena ovdda- ja mañábealde. Nappo elemeanta mii sáhtá albmanit okto ja man sadi nomena ektui ii leat mearriduvvon, ii leat artihkal.

Himmelmann (2001: 832) mielas ávkkálaš kriterat artihkkaliid identifiseremis lea maiddái daid bákkolašvuotta dihto giellaoahpalaš konteavsttain. Dakkáriidda

gullet superlatiivvat (*the greatest singer*) ja nomenat maidda čatnasa oalgecealkka (*the fact that they lost the game*). Dasa lassin juogohis nomeniid ii sáhte geavahit guovddáš argumeantaposišuvnnain almmá definihttavuođa dahje spesifihkalaš-vuođa dovddaldaga haga (**Boy is reading book. *Boy lost game.*).

Vissis elemeantta alla albmananfrekveansa lea maiddái geavahuvvon dan artihkalvuoda ággan. Himmelmann (2001: 833) mielas dat ii goittotge leat doallelaš kriterá. Vaikko demonstratiiva dahje numerála lea geavahuvvon muhtin gielas dahje áigodagas eanet go muhtin earás, de dat ii vealttakeahtta mearkkaš ahte livččii šaddan artihkalin. Vai nu livččii, de ferte čájehit ahte ollislaš tekstuála frekveansa lassáneapmi korrelere mearkkašahtti láchkai dainna, ahte grammatikalise-rejeaddji elemeantta semantihkka ja pragmatihkka leat rievdan. Formála kriterat eai leat goittotge okto doarvái, daningo nominála celkosiin sáhttet leat maiddái eará giellaoahpalaš elemeanttat main leat seamma formála dovdomearkkat (omd. kásusdovddaldagat ja klassifiserejeaddjit). Dan dihte daid ferte dievasmahttit semantihkalaš kriteráiguin.

Himmelmann (1996; 1998) lea guorahallan semantihkalaš ja pragmatihkalaš konteavsttaid main artihkkaliid ja demonstratiivvaid sáhtta geavahit. Son čuovu Hawkins (1978; 1991) klassifikašuvnna engelasgiela definihtta artihkkala geavaheamis, mii fas bealistis vuodđuduvvá Christophersen (1939) klassihkalaš dutkamuššii. Himmelmann navdá ahte leat njeallje konteavstta main demonstratiivvaid sáhtta geavahit. Son lea váldán ovdamearkkaid Chafe (1980) engelasgiel Pear Stories -materiálas. Vuosttaš konteaksta mas demonstratiivvat geavahuvvojit, lea demonstratiivvaid situationála atnu. Das adnominála nomengihpuin čujuhuvvo referentii mii lea hállandilálašvuodas mielde, omd. *This guy behind you waits to get back to his seat.* Nubbi konteaksta lea diskursadeiktalaš atnu mas demonstratiivvain čujuhuvvo muhtun oassái ovddabeale diskurssas, omd. ... *and that's the end of that story.* Goalmmát konteaksta lea anaforalaš atnu (gohčoduvvo maiddái eng. *tracking use*) ja das fas čujuhuvvo muhtin referentii mii lea namuhuvvon ovddabeale diskurssas, omd. *And a man comes along with a goat, and the goat obviously is interested in pears.* Njealját demonstratiivvaid geavahankonteavsttas, nu gohčoduvvon rekognitionála anus, refereanta lea identifiseremis spesifihkalaš, oktasaš dieđu vuodul, omd. ... *it was filmed in California, those dusty kind of hills that they have out here by Stockton and all.* Dakkár dáhpáhusaid oktavuođas lea dávjá *you know?* dahje *remember?* -lágan gažaldat nugo ovdamearkka dihte celkosis *Hitting one of those bounce-back things, ... you know, the little thing that had elastic, and it has a ball.* Fuomášanveara lea ahte demonstratiivadeterminánttalaš

gihppu lea refereantta vuosttaš namuheapmi, iige dat leat oidnosis hállandilálaš-vuođas (Himmelman 1996: 218–243; 1998: 322–323; 2001: 833.)

Dán njealji konteavsttas sáhtta geavahit sihke demonstratiivvaid ja definihtta artihkkaliid. Demonstratiivvat ja definihtta artihkkalat sierranit guovtti čuoovvo-vaš konteavstta dáfus, main demonstratiivvat eai geavahuvvo dábálaččat, muhto mat fas definihtta artihkkaliidda leat erenoamáš dehálaččat. Vuosttaš konteaksta lea nu gohčoduvvon viiddes situašuvnna atnu. Das áidnalunddot refereanta mii namuhuvvo vuosttaš geardde, lea identifiseremis hállanservodaga oktasaš dieđu vuođul (omd. *the sun, the Queen, the pub*). Nubbi definihtta artihkkaliidda mih-tilmas konteaksta lea assosiatiiva-anaforaláš atnu. Das fas namuhuvvo vuosttaš geardde dakkár refereanta mii lea identifiseremis muhtin ovdal namuhuvvon refe-reantta bokte, omd. *The man drove past our house in a car. The exhaust fumes were terrible*. Engelasgielas dákkár dáhpáhusain definihtta artihkkala ii sáhte buhttet *these-* dahje *those-*demonstratiivvain, iige sáhte dadjat *Her face was burnt by this sun*, jos beaivváš namuhuvvo ságastallamis vuosttaš geardde. (Himmelman 1998: 322–323; 2001: 833–834.)

5. Sámegiela demonstratiivapronomenat ja definihtta-vuođa namuheamit

Sámegielas leat vihtta demonstratiivapronomena, *dat, dát, diet, duot* ja *dot*, maid govvidit dábálaččat dan vuođul man guhkkín dahje lahka daid refereanta dehe-ge refereansa čuozáhat lea hálli ja guldaleaddji ektui. Pronomen *dát* almmuha ahte refereanta lea lagabus hálli, pronomen *diet* fas ahte refereanta lea lagabus guldaleaddji. Pronomenat *duot* ja *dot* čujuhit refereanttaide mat eai leat lahka hálli eaige guldaleaddji. *Dot* lea guhkkeleappos go *duot*. Kárášjoga ja Buolbmá-ga dološ suopmanis namuhuvvo vel okta demonstratiivapronomen, *dut*, man refereanta lea duođai guhkkín. *Dat*-pronomena deiktalaš mearkkašupmi lea láivon, ja dan geavaheapmi rádjašuvvá anaforaláš dáhpáhusaide. (Nielsen 1979 (1926–1929): 125; Sammallahti 1998: 117.) Demonstratiivvaid dutkamis gohčodit demonstratiivvaid, mat čujuhit referentii lahka deiktalaš guovddáža dahjege origo (dábálaččat hálli), proksimála demonstratiivan (*dát*). Dakkár demonstratiivvaid fas mat indikerejit ahte refereanta lea guhkkeleappos deiktalaš guovddázis, goh-čodit distála demonstratiivan (*duot, dot*). Daid gaskkas sáhttet leat mediála de-monstratiivvat mat čujuhit referentii dahje báikái guldaleaddji lahka (*diet, dat*).

Dávjá aiddo mediála demonstratiiva albmana anaforalaš čujuheamis (geahča bajábealde *dat*-pronomena birra). (Gč. Diessel 1999: 35–41.)

Nickel ja Sammallahti (2011: 118) giellaoahpa mielde pronomenat *dát*, *diet*, *duot* ja *dot* geavahuvvojit mas nu, man sáhttit oaidnit dahje masa sáhttit čujuhit, omd. *Dát lea mu girji*; *Mii diet lea?* Pronomen *dat* fas čujuha masa nu maid mii jurddašit. Dat sáhtta leat mii nu, mii lea aiddo namuhuvvon dahje mii lea okta-saččat dovddus dahje mii nu, man birra áigut dadjat eanet, omd. *De mii manaimet dan báikái*, *gos mii dal galgat orrut dan golbma vahku*. Maiddái *diet*-pronomen sáhtta čujuhit masa nu, man ságastanguoibmi lea namuhan dahje jurddašan, omd. *Gosbat diet girji lea, maid don ikte namuhit?* Nugo ovdamearkkain bohtá ovdan, de demonstratiivapronomenat albmanit sihke iehčanas pronomenin ja nomena mearusin.

Guovddáš giellaoahpain namuhuvvo demonstratiivapronomena *dat* ja lohkosáni *okta* artihkkalláan geavahepmi, vaikko muđui lohket sámegeielas váilut artihkkaliid. Juo Friis (1856: 27, 61–62) čállá ahte *dat* sáhtta oazžut sierraláan mearkkašumi dan mielde, jietnaduvvogo *dat* guhkes vai oanehis, devkes *a:n*. Vuosttaš dáhpáhusas pronomenis lea dušše demonstratiiva mearkkašupmi, omd. *dat [dát] olmuš* 'dette menneske her'. Nuppi dáhpáhusas *dat* vástida su mielas sullii eará gielaide definihtta artihkkala, omd. *valde dâm [dan] girje*, *maid son adda* 'ta boken el. den bok, som han giver'; *valde dam [dán] girje* 'ta denne bok her'.

Nielsen (1979 (1926–1929)) čállá giellaoahpas hápmeoasi álggus ahte sámegeielas eai leat artihkkalat, muhto konteaksta mearrida, mearkkašago ovdamearkka dihte sátni *johka* 'elv', 'elven' vai 'en elv'. Sátneortnet muhtun muddui veahkeha áddet, goas sátni lea oaiivilduvvon definihttan ja goas fas indefinihttan. Son čállá maiddái ahte lohkosátni *okta* 'en' geavahuvvo muhtumin nu unnánaš deattuoin, ahte lea ráji alde, leago *dat* jo indefinihtta artihkal. Demonstratiivapronomen *dat* fas sáhtta geavahuvvot dárogiela definihtta artihkkala láhkai dakkár dáhpáhusain nugo *dat buorre báimman* 'den gode hyrde'. (Nielsen 1979 (1926–1929): 61.) Dákkár *dat*-demonstratiivapronomena geavahus lea Nielsena oainnu mielde dábálaš erenoamážit dakkár sámiid hállamis geaid giella lea báinnahallan dárogielaláan giellageavahussii. Son lasiha vel ahte dan goittotge illá sáhtta šat atnit skandinavisman dakkár dáhpáhusas, mas *dan* illatiivahápmi geavahuvvo vástidit *til*-preposišuvnna *ahte*-cealkka+infinitiiva -ráhkadusa ovddabealde: *atte munnje fámu dasa*, *ahte oskut sudduidan ándagassii addojumi* 'gi mig kraft til å tro synders forladelse'. (Nielsen 1979 (1926–1929): 360.)

Sátneortnega ja deattuheami oktavuodas Nielsen čilge dárkileappot, mot sátneortnegiin sáhtta muhtin muddui buhttet artihkkaliid váiluma.² Dákkár vejolašvuohta laktása informašuvdnaráhkadusa universála vuoddotensii man mielde konstitueanttat, mat čujuhit dovddus refereanttaide, sajáiduvvet dábálaččat cealkaga álgogeahčái, ja dat mat čujuhit odđa referanttaide, sajáiduvvet cealkaga lohppii. Dan mielde ovdamearkka dihte cealkka *Bárdni oinnii nieidda* dulkojuvvo dábálaččat nu, ahte *bárdni* lea definihtta ja *nieidda* fas indefinihtta. (Gč. Karlsson 1994: 227–228; C. Lyons 1999: 88–89.) Nielsen (1979 (1926–1929)) čállá ahte muhtun dáhpáhusain sátni sáhtta sajáiduvvat cealkaga lohppii, ja dalle dat alm-muha juoidá mii ii leat ovdal namuhuvvon dahje jurddašuvvon. Sátni *guossi* lea nappo indefinihtta dán cealkagis: *stobus lea guossi* (vrd. *stobus guossi lea*). Muhto cealkagiin *guossi lea stobus*; *guossi stobus lea* ja *lea gal guossi stobus* sihke definihtta ja indefinihtta dulkojuvvo lea su mielas vejolaš, nugo maid cealkagis *lea gal stobus guossi*. (Nielsen 1979 (1926–1929): 422.)

Nielsen (1979 (1926–1929)) fuomášahtta ahte muhtun dáhpáhusain definihtta subjeaktage sáhtta leat cealkaga loahpas. Dat lea juogo ovdal namuhuvvon dahje dan hárrái lea ovdalis geažiduvvon demonstratiivapronomeniin dahje pronomeniin mii gullá vearbahápmái. Hálli sáhtta maiddái navdit guldaleddjiid diehtit man birra son hállá, ja bidjá subjeavtta cealkaga lohppii eanet dievaslaš-vuodá dihte: *dat lea juo nu guvrragan*, *dat áhkku*; *dat lea juo nu sturron*, *dat báiki*; *buorre go doppe vuos leat dat nieiddat*. Son gávnna ahte sullasaš ovdanbuktin-vugiid geavahit maid dárogielas. (Nielsen 1979 (1926–1929): 421.)

Vearbakongrueansa sáhtta doarjut dakkár subjeaktanomengihpuid definiht-tavuodá dulkoma mat čujuhit guovtti olbmui. Vearbakongrueansa vuolgá das ahte finihtta cealkaga definihtta subjeakta, mii čujuha olbmui dahje olbmuide, kongruere predikáhtain persovna ja logu dáfus. Dákkár kongrueansa váilu indefinihtta subjeavttas, vaikko dat čujuhage guovtti olbmui. Sammallahti (2005) čállá ahte jos subjeakta lea indefinihtta ja ii-spesifihkalaš, de predikáhtta (su termino-logiija mielde *predikáhtor*) lea mánggaidlogus, vaikko sáhka lea guovtti olbmos, omd. *guovttis ~ njealjis jápme dan bárttis; váris ledje oidnon guokte olbmo ~ vihtta olbmo*. Jos fas subjeakta lea indefinihtta, muhto spesifihkalaš, de predikáhtta lea guvttiidlogus dalle go dat lea normálacealkagis (ja dábálaččat topihkkan), omd. *guovttis jámiiga dan bárttis, namalassii Máhte ja Niillas; guovttis leigga mu bealde, namalassii Máhte ja Máret*. Jos dákkár subjeakta gullá eksistentiálacealkagii (ja

2 Nielsen nappo lahkona sámegeiela dárogieala geahččanguovllus man mielde sámegeielas váilu mii nu, man galgá buhttet man nu láhkai.

sajáiduvvá mihtilmasat kommeantaposišuvdnii), de predikáhtta lea mánggaidlogus, omd. *Mus leat guokte oappá, Ingá ja Ánne; Mun bohten dohko ja doppe ledje guokte olbmo, Máret ja Sára.* (Sammallahti 2005: 83–85; gč. maid Nielsen 1979 (1926–1929): 302–303.)

Definihttavuođa sáhtá vuohttit maiddá sámeziela historjjás. Sámi-suoma vuodđogielas objeavtta kásusin orrot leamaš akkusatiiva ja nominatiiva. Dálá davvisámezielas akkusatiiva lea objeavtta áidna kásus, muhto muhtun eará urálalaš gielain nugo suomagielas akkusatiiva ja nominatiiva leat seilon ovttaidlogu objeavtta kásusin. Korhonen (1981: 214–216) navdá čielggasin ahte urálalaš vuodđogielas akkusatiiva, man geažus lei *-m*, lea geavahuvvon objeavtta kásusin dušše dalle, go čuožáhahkan lea leamaš definihtta ealli dahje orut. Indefinihtaid oktavuodas lea geavahuvvon nominatiivahápmi.

Dát erohus orru seilon lullisámeziela mánggaidlogu objeavttaid oktavuodas. Nominatiiva almmuha árbevirolaččat objeavtta, mii ii leat ovdal namuhuvvon, ja akkusatiiva fas dovddus objeavtta, omd. *Dat maanah utnieh* 'dain leat mánát' («dat atnet mánát») (indef.) vs. *Maanide gujht damtem* 'mánáid goit dovden' (def.). Jos lea sáhka báralaš čuožáhaga dahje ráiddu birra, mii jurddašuvvo eambo ollisvuohtan go ovttaskas lahttun, de sáhtá nominatiivva geavahit maiddá definihtta objeavttain. (Bergsland 1982: 59; O. H. Magga & L. M. Magga 2012: 185–186; gč. maid Korhonen 1981: 216.)

6. Definihtta artihkkaliid ja demonstratiivadeterminántaid váldogeavahankonteavsttat

Čuovvovaččat suokkardalan demonstratiivadeterminántaid ja definihtta artihkkaliid geavahankonteavsttaid Himmelmann (1996; 1997; 1998) vuodul sámeziela dutkanmateriála hárrái. Válddán ovdan maiddá engelasziela ovdamearkkaid áiccalmahttin dihte demonstratiivapronomeniid ja definihtta artihkkala geavaheami artihkalgielas. Berre goittotge muitit ahte engelasziela ii leat miige standárda artihkalgielaid, muhto máilmmiviidosas giellan dat geavahuvvo dávjá ovdamearkan. Guovddázis lea *dat*-pronomen, muhto suokkardalan muhtin mudui maiddá eará demonstratiivapronomeniid adnominála geavaheami.

6.1 Anaforalaš atnu

Sihke definihtta artihkkalat ja demonstratiivadeterminánttat sáhttet albmanit konteavsttain main diskurssas ovdal namuhuvvon refereanta namuhuvvo odđasit. Das lea sáhka anaforalaš anus nugo ovdamearkkas (1). Materiála demonstratiivadeterminánttalaš nomengihpuin bures badjel bealli čujuhit refereanttaide mat leat namuhuvvon ovdal.

- (1) OE: munnos lea oba guhká leamaš **okta gilvu**
 ÅK: na lea
 OE: hm
 ÅK: ja dat lea Cyaneed-gilvu
 OE: jo, moai fertejtno miedihit ahte eai leat nu beare gallis gal searvan
dan gilvui

(ízü 13.5.2008)

Ovdamearkkas OE álggos presentere odđa refereantta celkosiin *okta gilvu*. Dan maŋŋá ÅK muitala mii dat lea gilvvuid. (Cyaneed lea musihkkajoavku Álaheajus eret.) Go OE fas maŋŋelis čujuha seamma gilvui, son geavaha anaforalaš nomen-gihpu *dan gilvui*. Himmelmann (1996: 226) atná dakkár geavahusas anaforalaš anu lassin maiddáí namahusa *tracking use*. Anaforalaš anus refereansa čuoheá dábálaččat ságastallama guovddáš refereanttaide ja veahkeha guldaleaddji čuovvut mii ain dáhpáhuvvá geasage. Anaforalaš atnu lea dábáleamos geavahankon-teaksta, man bokte demonstratiivadeterminánttat gárggiidit definihtta artihkalin (gč. omd. Diessel 1999: 128).

Muhtumin adnominála pronomen lea oalle deattoheapme dahje suddan oktii lagas sániin. Čuovvovaš ovdamearkkas prográmmajođiheaddji guovttos leaba vuordimin guldaleddjiin musihkkasávaldagaid sms:a (teakstadieđu) bokte. Go sávaldagat eai oro boahtimin, soai árvaleaba ahte guldaleaddjit eai mahkáš soaitte diehtit mii sms lea. E lohká guoibmásis:

- (2) E: [na-a] dat eai ipmir várra **mii_at** sms lea, čilges mii sms lea
 (ízü 22.4.2010)

Dajaldagas *dat*-pronomen lea hui deattoheapme, suddan oktii ovddabeale pronomeniin *mii*. Maiddáí ovdamearkkas (3) adnominála pronomenis lea unnán deaddu, go gihppu čujuha ovdal namuhuvvon referentii.

- (3) E: já, munnje maid veháš bođii geassedovdu, muhto odne, dahje daid manjimuš áiggiid de lea oidnon Finnmark- Finnmárkku dagbláđđi de lea šaddan hirbmat bivnnut, dahje gánske ii nu bivnnut muhto, hui ollugat goit leat gullan (**dan**) **Finnmárkku dagbláđi** birra--
(izü 22.4.2010)

Johtilis hállamis sánit ja jietnadagat lávejit suddat oktii, muhto dutkanmateriálas sáhtta goittotge gullat ahte muhtimin adnominála *dat* lea deattoheabbo ja muhtimin fas dettolut go muhtin eará háve. Dán artihkkalis ii leat vejolaš guorahallat deattuheami vuđoleappot, muhto demonstratiivvaid grammatikaliseremis lea dábalaš ahte dat masset fonologalaš substánsa ja suddet oktii eará sániiguin (Diessel 1999: 118, 128–129). Nielsen (1979 (1926–1929): 61) čállá sámegeiela *okta*-lohkosáni birra, ahte muhtumin dat geavahuvvo nu unnánaš deattuin ahte lea jo measta indefinihtta artihkal.

6.2 Situationála atnu

Situationála anus lea sáhka deiktalaš čujuheamis, mas nomengihpuin čujuhuvvo dakkár referentii mii lea hállandilálašvuodas mielde. Ovdamearkka engelasgeiela definihtta artihkkala geavaheamis dakkár oktavuodas addá C. Lyons (1999: 3): *Just give **the shelf** a quick wipe, will you, before I put this vase on it.*

Buot sámegeiela adnominála demonstratiivvat earret *dat*-pronomena albmanit situationála anus. Čuovvovaš ovdamearkkas boahtá ovdan, mot adnominála *dát* ja *duot* sáhttet geavahuvvot čujuhettiin refereanttaide mat leat dilálašvuodas mielde. Dát ságastallan lea báddejuvvon, go prográmmajodiheaddji guovttos leigga márkanis muhtin kafeas jearahallamin olbmuid salluma birra. Prográmma fáddán lei amerihkálaš *Free hug day*.

- (4) OE: dat lohke **dát ádját** dás ahte ovdal lávejedje olu eambo
 NN: dan gal lávejedje aistton sala nie dearvvahit bures bures ja
 ÅK: muhto don maid dadjet ahte **dát, dát jeaŋŋa**, ealáskii
 NN: na dat gal ealáskedje **dat boares gánddat, duot duot guokte boares gándda** goit

(izü 11.9.2007)

Ságastallanbihtás jearahalli guovttos hálešteaba muhtin áhkuin (NN), ja OE čujuha *dát ádját* -gihpuin almmáiolbmuide, geaiguin soai dakka ovdalaš leigga háleštan ja geat čohkkájit vehá guhkkeleappos dan seamma kafeas. Maiddái ÅK čujuha ovdalis jearahallon almmáiolbmuide, muhto geavaha parafrása *dát jeanyya*. Áhkku fas čujuha daidda seamma olbmuide álggos gihpuin *dat boares gánddat*. Son geavaha *dat*-determinánttalaš gihpu go čujuha anaforalaččat ádjáide maid OE ja ÅK leaba namuhan. Dasa lassin áhkku čujuha vel sierra guovtti albmái gihpuin *duot duot guokte boares gándda*. Dat lea deiktalaš čujuheapmi, mas sáhtttá bures govahallat ahte áhkku seammás maiddá seavesta ádjá guoktá guvlui.

Čuovvovaš ovdamearkkas fas *dien bárdnái* čujuha olbmui, gii gullo hállamin báddejuvvon oasis. Das nubbi prográmmajođiheaddji ÅK lea jearahallan muhtin gándda (NN) ovddalgihtii, ja dan jearahallamis EO guldalahtta oasi prográmma álggus. Son čujuha báttis gullon gándii gihpuin *dien bárdnái*. Boatkasáhu merke rájá ovddalgihtii báddejuvvon oasi ja njuolggosáddaga gaskkas.

(5) NN: dat leige hui buorre in dárbbášan lihkus máksit dán háve, dábálaččat láven fertet máksit olbmuide

ÅK: oja nu ahte olbmot eai láve addit nuvtta dutnje--

NN: (hm-hm)

EO: maid eai láve olbmot addit nuvtta **dien bárdnái**, jus dan háliidat diehtit de fertet dieđusge gullat otná ízü--sáddaga, muh álggos vehá musihkka, Kiss me Sixpence None the Richer

(ízü 11.9.2007)

Dakkár dáhpáhusaid main adnominála gihppu čujuha ovddabealde gullon olbmui, lávlagii dahje eará dakkárii, soaittášii sáhttit heivehit muhtumin anaforalaš anu jovkui. Dán artihkkala analysa mielde situationála anu jovkui gullet sullii vihitta proseantta nomengihpuin.

Situationála anu hárrái lea mearkkašaveara ahte adnominála *dat* ii geavahuvvo deiktalaččat čujuhit referentii mii lea báikki alde (gč. maid Guttorm 2009: 117, 120–121; Nickel & Sammallahti 2011: 118; Sammallahti 2005: 228–230). Deiktalaš doaimma massin leage okta dain mihtilmas nuppástusain maid demonstratiivvat čađahit grammatikaliserenproseassas. Dasa lassin lea dábalaš ahte grammatikaliserema čađahan demonstratiivvat eai kontrastere. (Diessel 1999: 118–119.) Dát guokte rievdoma demonstratiivvaid doaimmain mat dáhpáhuvet grammatika-

liserenproseassa áigge, vuhttojit maiddáí davvisámegiela adnominála *dat*-pronomenis, ja dan dáfus dahket dan vejolaš artihkalkandidáhttan.

6.3 Diskursadeiktalaš atnu

Maiddáí diskursadeiktalaš atnu gullá daidda konteavsttaide main sihke definihtta artihkkalát ja demonstratiivadeterminánttat geavahuvvojit. Diskursadeiktalaš anus čujuhuvvo erenoamážit muhtin oassái ovddabeale diskurssas, ii ovttaskas referentii. Himmelmann (1996: 224) engelasgiel ovdamearkkas, mii lea váldon Chafes (1980), *that*-determinánttalaš gihppu čujuha olles mitalussii: ... *and that's the end of that story*. Seammasullasaš ovdamearkkat gávdnojit maiddáí sámegiela dutkanmateriálas. Ovdamearkkas (6) *dat*-determinánttalaš gihppu čujuha olles jearahallamii mii lea gullon ovddabealde. Seammalágan anus lea *diet*-pronomen teakstabihtás (7), mas *dien ášši birra* čujuha ovddabealde čilgejuvvon prográmma fáddái.

(6) R: ja die loahpas **dan jearahallamis** gulaimet Fred Rene Øvergård
Buljo mitalii irggástallankoansttaid birra

(izü 23.7.2009)

(7) MI: de lea vuot i- ee vuot izü ja odne mun gávnnahin ovtta imašlaš neahttasiiddu go ledjen geahččamin neahas, daga iežat eallima ealasin gávnna alces suollemas anašanguoimmi, nu cealká Viktoria Milan nammasaš neahttasiidu, háliidatgo gullat eambo **dien ášši birra** de guldal fal otná sáddaga, don guldalat izü ja mun lean Máret Inger Anti

(izü 13.10.2011)

Himmelmann (1996) fuomášahtta ahte muhtumin sáhtta leat váttis čájehit dárkilit guđe oassái diskurssas čujuhuvvo, muhtin ovttaskas cealkagii vai olles mitalussii. Hástalus boahá das ahte ovddežis ii leat makkárge refereanta masa čujuhit, muhto refereanta šaddá seammás go *dat* namuhuvvo. Fuolakeahtta čujuhuvvon oasi guhkkodagas diskursadeiktalaččat geavahuvvon demonstratiiva lea álo dakka manjel dan oasi masa *dat* čujuha. Dát iešvuohta sirre dan anaforalaš ja rekognitionála anuin main refereantta ovddabeale namuheapmi lea dávjá oalle guhkkin. Diskursadeiktalaš atnui lea maiddáí mihtilmas, ahte dávjá refereanta

namuhuvvo dušše oktii. (Himmelmann 1996: 224–225.) Diskursadeiktalaš atnu ii leat dutkanmateriálas nu dábálaš, dasgo dan jovkui gullet dušše váile njeallje proseantta demonstratiivadeterminánttalaš nomengihpuin.

6.4 Rekognitionála atnu

Njealját konteaksta mas sihke demonstratiivadeterminánttat ja definihtta artihkkalat geavahuvvojit, lea rekognitionála atnu. Das rekognitionála demonstraatiiva geavahuvvo aktiveret oktasaš spesifihkalaš dieđu, mii ságastallanguimmežiin navdojuvvo leat oktasaš historjjá dahje vásáhusaid vuodul. Himmelmann (1996) mielas dán atnui lea mihtilmas, ahte dávjá hálli lea eahpesihkar das, bastágo ságastanguoibmi dattetge identifiseret su dárkkuhan refereantta. Dan dihte hálli sáhtá dávjá lasihit celkosa lohppii omd. *amma diedát?* dahje *muittátgo?* Rekognitionála atnui lea maiddá mihtilmas ahte refereanttat, maida čujuhuvvo, eai láve leat guovddáš refereanttat diskurssas. Dasa lassin gihpuide čatnasa dávjá lassiinformašuvdna relatiivacealkagiid dahje eará merrosiid hámis vai refereantta identifiseren livččii álkit. (Himmelmann 1996: 230, 233.)

Mearkkašahtti oassi (16 %) dutkanmateriála nomengihpuin leat rekognitionála anus. Valljás geavaheami sivvan sáhtá leat dat, ahte prográmmajodiheadji guovttos leaba ráhkkanan sáddagii ja ságastallan fáttáid birra ovddalgihtii, ja dainna lágiin refereanttat leat šaddan sudnuide oahpisin. Dat ii dieđus daga daid dáhpáhusaid unnit mearkkašahttin, muhto namalassii čájeha mot demonstratiivadeterminánttat geavahuvvojit ja rekognitionála atnu doaibmá. Čuovvovaš ovdamearkkas prográmmajodiheadji guovttos humadeaba tv-prográmma *Norske Talenter* birra.

- (8) ÅK: na muhto anjke, dat lea mannan hui hejot dál, sápmelaččain, dál, dál mañimuš áigge
 OE: juo, ii_at leat mannan gal nu bures
 ÅK: Duolva Duottar eai vuotán
 OE: ná bearjadaga, mun ledjen sávvan ahte dat vuitet **dien Norske Talenter** muhto dat eai dahkan gal dan
 ÅK: Na muh **dat Erlend** gal lei oalle ča- čeahppi

(izü 13.5.2008)

Prográmmajodiheaddji guovttos orruba guktot geahččan tv-programma manjmuš sáddaga, mas vuoti čielggai. Tv-programma namuhuvvo vuosttaš geardde gihpuin *dien Norske Talenter*, mii geažida ahte soai guktot diehtiba mas lea sáhka. Seamma guoská maiddái gilvvu vuotái, masa ÅK čujuha gihpuin *dat Erlend*.

Dán njealji bajábeale konteavsttas sáhttet nappo leat sihke definihtta artihkkalat ja demonstratiivadeterminánttat. Dákko davvisámegiela pronomengeavahus orru čuovvumin dábálaš gielaidegaskasaš vuogádaga. Definihtta artihkkaliid ja demonstratiivadeterminánttaid erohus bohtá ovdan guovtti čuovvovaš konteavsttas. Dat leat nu gohčoduvvon viiddes situašuvnna atnu ja assosiatiiva-anaforalaš atnu. Himmelmann (1998: 322) čállá ahte dain konteavsttain geavahuvvojit dušše definihtta artihkkalat, muhto eai demonstratiivadeterminánttat. Sámegielas gávdnojit goittotge ovdamearkkat main demonstratiivadeterminánttat albmanit assosiatiiva-anaforalaš anus.

6.5 Assosiatiiva-anaforalaš atnu

Assosiatiiva-anaforalaš anus refereanta lea identifiseremis muhtin eará namuhuvvon referantta vuodul. Mánggi siterejuvnon ovdamearka engelasgiela artihkkala geavaheamis dákkár oktavuodas lea *The man drove past our house in a car. The exhaust fumes were terrible* (Chafe 1980). Ovdamearkkas mirkkolaš suovva lea identifiseremis ovddabealde namuhuvvon biilla vuodul. Identifiseremii dárbašuvvo diedusge maiddái oktasaš diehtu das ahte dábálaččat biillain vuojedettiin bohtá suovva.

Engelasgielas ii heive dákkár oktavuodas demonstratiivapronomen, daningo dan geavaheapmi eaktuda ahte refereanta lea oidnosis dahje namuhuvvon ovdal. Dábálaččat demonstratiivvaid geavaheapmi implikere engelasgielas maiddái juogalágan kontrástta, ja dát demonstratiivvaid iešvuohta lea ruossalasas dainna definihttavuoda iešvuođain ahte refereanta ferte leat áidnalunddot. Jos refereansa lea áidnalunddot, de kontrásta ii sáhte leat mielde daningo ii leat mihkkege maina kontrasteret. Dat lea maid okta sivva manin demonstratiivvaid geavaheapmi ii leat heivvolaš muhtin konteavsttain, main ráinnas definihttavuoda mearkka sáhtta geavahit. Ovdamearkka dihte cealkagis *I've just bought a new computer. I'm not that happy with that keyboard actually* ferte leat kontrásta muhtin eará dihtoriin, ja dallege hápmi livččii buorebutge *the keyboard of that computer*. Oppalaččat eahpenjulges (dat mearkkaša nuppi referantta dahje oktasaš dieđu bokte) identifiseremis demonstratiivvaid geavaheapmi ii leat dábálaččat heivvolaš

engelasgielas. Seamma láhkai cealkka *That earth is really just the third rock from the sun* lea vejolaš dušše dalle, jos lea nubbi eana mainna dan kontrastere. (Hiietam & Börjars 2003: 391; C. Lyons 1999: 20.)

Sámegielas kontrasteremii geavahuvvojit *dát* ja *duot*, go fas *dat* lea ii-kontrasterejeaddji pronomen mii geavahuvvo anaforalaččat (Sammallahti 2005: 228–230; gč. maid Guttorm 2009: 117, 120–121). Demonstratiivva geavaheami ii-kontrasterejeaddji oktavuodain lea Hiietam ja Börjars (2003: 391) mielas mearka das ahte dakkár demonstratiivvat leat mielde grammatikaliserenproseassas. Maiddái Diessel (1999: 118) namuha oktan grammatikaliserejeaddji demonstratiivvaid funkcionála nuppástussan aiddo dan ahte dat leat deiktalaččat ii-kontrasterejeaddjit.

Vaikko engelasgielas ja mángga eará gielas demonstratiivvaid ii sáhte geavahit assosiatiiva-anaforaláš anus, de sámegiela dutkanmateriálas leat olu ovdamearkkat (badjel 10 %) dákkár geavaheamis, mas nappo refereanta lea identifiseremis muhtin eará namuhuvvon referantta vuodul. Čuovvovaš ovdamearka lea *Dáppe ruovttus* -prográmmas. Das A muitala muhtin čiegus dáhpáhusa birra Álttá akšuvnna áiggis, man lei oaidnán *Brennpunkt*-nammasaš tv-prográmmas. Mui-talusa mielde muhtin journalista galggai beassat deaivat «sámi geriljaid», muhto visot ii mannan plána mielde.

- (9) A: na amma nu dat dat gal dat dat gal, gárvodedje sevdnjes biktasiion ja buot nie, ja de vudje **biillain** dohko ja eai lean čuovggat alde **dan biillas** ja amma nu ii oktage dieđe gosa dat vudje
- P: na
- A: ja de oainnat ledje sápmelaččat lohkan (okei) dieppe galgat mii deaivvadit, na ja de bohte--
- P: bihkcaseavdnjat
- A: ja bihkcaseavdnjat bohte dohko ja vurde olbmuid ja de ja oidno doppe vuovddis bohte, na die bohtet dat olbmot, ja de, ja de bohte oainnat dat sápmelaččat deion leat dakkár, maion gohčodit dan, na finlandshette diekkar du rán- ránárat ja deion leat bissut
- P: dego terroristtat
- A: albma terroristtat, ja de bohtet ja de amma nu sápmelaččat rahpet **dan biillauvssa**, ja, ja dat leat, ja dat leat dáččat vajálduhtán jáddadit **dan čuovgga** mii boahtá ala go rahpá uvssa, ja logai dat journalista son gal lei njulgestaga ballan dat sápmelaččat dat rohttejedje olggos daid

olbmuid doppe ja huško bissuin dan čuovgga dassáži go moallanii buot oainnat dat ledje vehá suhttan oainnat, – –

(Dáppe ruovttus 5.11.2010)

Ovdamearkkas biilauksa lea identifiseremis ovddabealde namuhuvvon biilla uksan. Oppalaččat dán ságastallanbihtás albmanit olu adnominála *dat*-pronomemat. Eanaš čujuhit ovdal namuhuvvon refereanttaide, mii leage dábálaš mui-talettiin. Miellagiddevaš dán oasis lea maiddái gihppu *dan čuovgga* masa laktása relatiivacealkka. Dan dáh páhusas *dat*-pronomen orru doaibmamin buorebutge refereansa čielggasmahttin go identifiserehahttivuođa mearkan. Sáhka lea nappo dan čuovgga birra mii buollá go rahpá uvssa, iige ovdamearkka dihte vuodjin-čuovggaid birra. Nuppi assosiatiiva-anaforalaš anu ovdamearkkas lea sáhka Kinder-šukuládamoni ja dan osiid birra.

(10) EO: na dan gal lean maid borran odne muhto mun lean borran **Kinder-moni**

ÅK: jaha

EO: ja diedátgo maid

ÅK: na

EO: mun in leat guhkes áigái dan borran, ja dat lei rievdan

ÅK: naha

EO: ii fal ieš **dat šukuláda** muhto dat, man [siste dat st-],

ÅK: [skáhppu]

EO: na, dat skáhppu man siste **dat stoagus** lea, dat lávii (oainnat) ovdal dat plástetmonni mas nie guokte oasi, muhto dál dat lea šaddan dakkár ma-, vuolit oassi mas lohkki

(izü 13.5.2008)

Šukuláda ja stoagus eai leat namuhuvvon ovdal, muhto leat identifiseremis álggos namuhuvvon Kinder-moni ja dan oktasaš dieđu vuodul mii mis lea Kinder-moniid birra. *Dat plástetmonni* -gihpu sáhhtá atnit skáhpu parafrásan ja lea dainna lágiin skáhpu ođđasitnamuheapmi.

6.6 Viiddes situašuvnna atnu

Nubbi konteaksta assosiatiiva-anaforalaš anu lassin mas dábálaččat dušše definihtta artihkkalat leat, lea viiddes situašuvnna atnu. Dakkár anus vuosttaš geardde namuhuvvon refereanta navdojuvvo identifiserehahttin vissis hállanservodaga oktašaš dieđu vuodul. Refereanta ferte leat áidnalunddot, áidna iežas šlájas dan vissis hállanservodagas, vai eai šatta eahpečielggasvuodát identifiserema ektui. Dakkár ovdamearkkat leat engelasgielas *the sun* ja *the Queen*. Stuorra-Británnias *the sun* livččii identifiseremis árgabeaiságastallamis ovttáčilggolaččat nástin mii lea lagamus eananspáppa ja *the Queen* fas dálá dronnega Elisabeth II:n. (Himmelman 1998: 322; Hawkins 1978: 115.)

Dutkanmateriálas eai gávdno ovdamearkkat adnominála demonstratiivaid viiddes situašuvnna anus. Sámegielas ii oro sáhttimin geavahit referentta vuosttaš namuheamis *dat beaivváš* dahje *dat Sámediggi* -lágan gihpuid seamma mearkkašumis go engelasgielas *the sun* dahje *the Parliament*, nappo áidnalunddot referentta definihttavuođa (identifiserehahttivuođa) mearkan. Dakkár celkosa geavaheapmi orru sámegielas geažideamen ahte referentta lea namuhuvvon ovdal. Ovdamearkka dihte dakkár oktavuodain go *Álaheajus álggii odne riikkaidgaskasaš álgoálbmotkonferánssa. (Dat) sámediggepresideanta lei boahtán rahpat konferánssa. / Konferánssa álggaheaddjin lei bovdejuvvon (dat) sámediggepresideanta, dat-determinántta* geavaheapmi orru baicce buktimin muhtimiid mielas negatiiva assosiašuvnna sámedikki presideantta birra (ságastallan Sámegeila ja sámi girjjálašvuoda symposias Guovdageainnus 27.11.2013).

7. Loahpahuš

Lean suokkardallan dán artihkkalis davvisámegeila adnominála *dat*-pronomena geavahankonteavsttaid ja dan vuodul árvvoštalan *dat*-pronomena stáhtusa definihtta artihkalin. Giellatypologalaš dutkamiid vuodul gávdnojit konteavsttat main definihtta artihkkaliid ja nuppe dáfus demonstratiivadeterminánttaid lávejit geavahit. Sámegeila adnominála *dat* geavahuvvo dain konteavsttain main demonstratiivadeterminánttat dábálaččat lávejit geavahuvvot iešguđege gielas. Dasa lassin adnominála *dat* albmana maiddái assosiatiiva-anaforalaš konteavsttas mas dábálaččat leat dušše artihkalgielaid definihtta artihkkalat.

Adnominála *dat*-pronomenis leat sárgosat mat leat dábálaččat demonstratiivaid grammatikaliserenproseassas. Gáldogirjjálašvuoda mielde *dat*-pronomena

deiktalaš mearkkašupmi lea geahppánan, dat ii geavahuvvo kontrasteremii, ja muhtumin das orru leamen unnánaš deaddu. Grammatikalisašuvnna nuppástusaid guorahallan gáibida goittotge lassedutkamiid eandalii, go sámegielas eai leat daid birra čielga diakronalaš dutkamušat.

Vaikko sámegiela adnominála *dat*-pronomena geavaheapmi lea viidánan definihtta artihkkala geavahankontekstii, ja das leat vuohttimis grammatikaliserema muhtin iešvuođat, de dán guorahallama vuođul adnominála *dat* lea ain vuosttažettiin demonstratiivadeterminánta, mainna eanaš čujuhuvvo diskurssas ovdal namuhuvvon refereanttaide.

Giitosat

Giittán Sámi diedalaš áigečállaga doaimmahusgotti, anonyma referee-árvoštalli, Jussi Ylikoski, Marjatta Jomppasa ja Vesa Guttorma buriid ja movttiidahtti kommentáraid ovddas. Loahpalaš čállošis ja vejolaš váilivuodain vástidan diedusge ieš.

Gáldut

Materiála

izü. 11.9.2007. NRK Sápmi. Prográmmajodiheadjit Ellen Oddveig Hætta ja Åse Kathrin Vuolab. Hállanoasi guhkkodat: 29 min.

izü. 13.5.2008. NRK Sápmi. Prográmmajodiheadjit Ellen Oddveig Hætta ja Åse Kathrin Vuolab. Hállanoasi guhkkodat: 16 min.

izü. 23.7.2009. NRK Sápmi. Prográmmajodiheadjit Ole Máhtte H. Gaup ja Ritva Nystad. Hállanoasi guhkkodat: 29 min.

izü. 22.4.2010. NRK Sápmi. Prográmmajodiheadjit Ole Máhtte H. Gaup ja Elle Gaup. Hállanoasi guhkkodat: 27 min.

izü. 13.10.2011. NRK Sápmi. Prográmmajodiheadji Máret Inger Anti. Hállanoasi guhkkodat: 13 min.

Dáppe ruovttus. 5.3.2010. NRK Sápmi. Prográmmajodiheadjit Petter Tretnes Hansen ja Ailo Kemi Gjerpe. Hállanoasi guhkkodat: 29 min.

Dáppe ruovttus. 5.11.2010. NRK Sápmi. Prográmmajodiheadjit Petter Tretnes Hansen ja Ailo Kemi Gjerpe. Hállanoasi guhkkodat: 35 min.

Dutkanmateriála transkripsuvnnat leat čállis.

Girjjálašvuohta

- Bergsland, Knut 1982: *Sydsamisk grammatikk*. Tromsø & Oslo & Bergen: Universitetsforlaget.
- Chafe, Wallace L. 1980: *The Pear stories: Cognitive, cultural, and linguistic aspects of narrative production*. Norwood, N.J.: Ablex.
- Christophersen, Paul 1939: *The Articles: A Study of their theory and use in English*. Copenhagen: Munksgaard.
- Crystal, David 1994: *An encyclopedic dictionary of language and languages*. London: Penguin Books.
- Diessel, Holger 1999: *Demonstratives. Form, function, and grammaticalization*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Dryer, Matthew S. 2013a: Definite Articles. – Matthew S. Dryer & Martin Haspelmath (doaimm.), *The World Atlas of Language Structures Online*. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. <<http://wals.info/chapter/37>> (2.12.2015).
- Dryer, Matthew S. 2013b: Indefinite Articles. – Matthew S. Dryer & Martin Haspelmath (doaimm.), *The World Atlas of Language Structures Online*. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. <<http://wals.info/chapter/38>> (2.12.2015).
- Faarlund, Jan Terje & Lie, Svein & Vannebo, Kjell Ivar 1997: *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Friis, Jens Anders 1856: *Lappisk grammatik*. Christiania: J.M. Cappelens forlag.
- Guttorm, Outi 2009: Adnominála demonstratiivapronomenat muhtin davvisámegiell teavsttain. – Johanna Ijäs & Nils Øivind Helander (doaimm.), *Sáhkavuoruin sáhkkan. Sámeigiela ja sámi girjjálašvuođa muhtin áigegeovdilis dutkanfáttát*. Dieđut 1/2009. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. 114–125.
- Greenberg, Joseph H. 1978: How does a language acquire gender markers. – Joseph H. Greenberg & Charles A. Ferguson & Edith A. Moravcsik (doaimm.), *Universals of human language. Volume 3, Word structure*. Stanford: Stanford University Press. 47–82.
- Habicht, Külli & Laury, Ritva & Nordlund, Taru & Pajusalu, Renate 2011: The marking of definiteness in old written Estonian and Finnish: Native or borrowed? – Sándor Csúcs & Nóra Falk & Viktória Tóth & Gábor Zaicz (doaimm.), *Congressus XI Internationalis Fenno-Ugristarum Piliscaba 2010 Pars V. Dissertationes sectionum et symposiorum ad linguisticam*. Piliscaba: Reguly Társaság. 277–284.

- Hawkins, John 1978: *Definiteness and indefiniteness. A study in reference and grammaticality prediction*. London: Croom Helm.
- Hawkins, John 1991: On (in)definite articles: Implicatures and (un)grammaticality prediction. – *Journal of Linguistics* 27 (2): 405–422.
- Hiietam, Katrin & Börjars, Kerstin 2003: The Emergence of a definite article in Estonian. – Diane Nelson & Satu Manninen (doaimm.), *Generative approaches to Finnic and Sámi Linguistics*. Stanford: Center for the Study of Language and Information - CSLI. 383–418.
- Himmelman, Nikolaus P. 1996: Demonstratives in narrative discourse. A taxonomy of universal uses. – Barbara Fox (doaimm.), *Studies in anaphora*. Amsterdam: John Benjamins. 205–254.
- Himmelman, Nikolaus P. 1997: *Deiktikon, Artikel, Nominalphrase: Zur Emergenz syntaktischer Struktur*. Linguistische Arbeiten 362. Tübingen: Niemeyer.
- Himmelman, Nikolaus P. 1998: Regularity in irregularity: Article use in adpositional phrases. – *Linguistic Typology* 2 (3): 315–353.
- Himmelman, Nikolaus P. 2001: Articles. – Martin Haspelmath (doaimm.), *Language Typology and Language Universals. An International Handbook*. Volume 1. Berlin & New York: Walter de Gruyter. 831–841.
- Hopper, Paul J. & Traugott, Elizabeth Closs 1991: *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Karlsson, Fred 1994: *Yleinen kielitiede*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kilpimaa, Outi 2002: *Dat-determinánttalaš nomengihpuid definihttavuohta*. Dieđut 5/2002. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta.
- Kilpimaa, Outi 2008: Nomengihpuid definihttavuođa dulkon davvisámegiel teavsttaid vuodul. – *Sámi dieđalaš áigečála* 1/2008: 14–27.
- Korhonen, Mikko 1981: *Johdatus lapin kielen historiaan*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 370. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Laury, Ritva 1997: *Demonstratives in interaction. The emergence of a definite article in Finnish*. Amsterdam: John Benjamins.
- Lyons, Christopher 1999: *Definiteness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, John 1977: *Semantics*. Vol. 1–2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Magga, Ole Henrik 1987: Gielladikšun. – Per Stefan Labba & Aage Solbakk (doaimm.), *Sámás* 3. Karasjok: Davvi Media. 125–135.
- Magga, Ole Henrik & Magga, Laila Mattsson 2012: *Sørsamisk grammatikk*. Karasjok: Davvi Girji.

- Nickel, Klaus Peter & Sammallahti, Pekka 2011: *Samisk grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nielsen, Konrad 1979 (1926–1929): *Lærebok i lappisk (samisk). 1. Grammatikk. Lydlære, formlære, orddannelseslære og syntaks samt tillegg*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Pajusalu, Renate 1997: Is there an article in (spoken) Estonian? – Mati Ereht (doaimm.), *Estonian Typological Studies II*. Tartu: Tartu University Press. 146–177.
- Sammallahti, Pekka 1998: *The Saami languages*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Sammallahti, Pekka 2005: *Láidehus sámegiela cealkkaoahpa dutkamii*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Schroeder, Christoph 2006: Articles and article systems in some areas of Europe. – Giuliano Bernini & Marcia L. Schwartz (doaimm.), *Pragmatic organization of discourse in the languages of Europe*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter. 545–611.
- Skrzypek, Dominika 2012: *Grammaticalization of (in)definiteness in Swedish*. Seria filologia skandynawska nr 14. Poznan: Wydawnictwo naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Vilkuna, Maria 1992: *Referenssi ja määräisyys suomenkielisten tekstien tulkinnessa*. Suomi 163. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VISK = Hakulinen, Auli & Vilkuna, Maria & Korhonen, Riitta & Koivisto, Vesa & Heinonen & Tarja Riitta ja Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Neahttaveršuvdna. <<http://scripta.kotus.fi/visk>> (17.12.2015).

Adnominal *dat* in North Saami – from a demonstrative determiner to a definite article?

This article discusses the use of the demonstrative pronoun *dat* ‘it; that’ in adnominal position in spoken North Saami. More specifically, the contexts of use are analyzed in order to decide whether *dat* can be described as a definite article. The data is collected from NRK Sápmi youth radio programs.

Himmelman (1998) suggests, based on Hawkins’ (1978; 1991) classification of the uses of the English definite article, contexts of use that can be utilized to distinguish between demonstrative pronouns and definite articles. Among these contexts, adnominal *dat* occurs in associative-anaphoric use that is usually permitted only for definite articles.

The data show that adnominal *dat* is expanding its use to a context that is typical of definite articles, and some changes characteristic of a grammaticalization process of demonstrative pronouns can be perceived. Even so, it is shown that adnominal *dat* cannot be considered to be a true definite article, but rather a demonstrative determiner that is mostly used to refer to aforementioned referents in discourse.

Keywords: demonstrative pronoun, definite article, North Saami, North Saami of young adults

OUTI GUTTORM

Sámi University of Applied Sciences

outi.guttorm@samiskhs.no

Davvisámegiela reduplikatiiva vearbagenetiiva *boadi boadi* ja *bosu bosu* – morfologijja, syntáksa ja semantihkka

MARJATTA JOMPPANEN

Oulu universitehta – Giellagas-instituhtta

Dán artihkkala ulbmilin lea giedahallat fenomena, mas guokte ideanttalaš vearbagenetiivva leat cealkagis maŋŋálagaid, nugo *boadi boadi* ja *bosu bosu*. Gohčodan dan reduplikatiiva vearbagenetiivan. Dán rádjái reduplikatiiva vearbagenetiiva lea unnán dutkojuvvon, nuba dán artihkkala ulbmilin lea buktit ovdan álgogehčastaga dasa, manin semantihkalaččat ja morfologalaččat seamma vearbagenetiivahápmi geavahuvvo guktii maŋŋálagaid ja mii lea ráhkadusa syntávssalaš funkšuvdna. Dutkanmateriálan leat čáppagirjjálašvuoda girjjit, UiT Norgga árttalaš universitehta ja Norgga Sámedikki sámi teakstačoakkáldat (SIKOR), Suoma arkiivvaid jearahallanmateriála (KOTUS, SKA ja TKU) ja interneahras vižžon materiála. Čoggojuvvon materiála lea analyserejuvvon semantihkalaččat, morfologalaččat ja syntávssalaččat. Dasa lassin reduplikatiiva vearbagenetiivva frekveansa lea iskojuvvon ja čilgejuvvon.

Guorahallama váldoboadus lea dat, ahte reduplikatiiva vearbagenetiiva sisttisoallá semantihkalaččat guokte iešgudetlágán mearkkašumi. Nubbi lea proksimatiiva, mii mearkkaša ahte mii nu lea measta ollašuvvamin, ovdamearkka dihte *Čakča lea boadi boadi*. Nubbi mearkkašupmi lea fas intensiiva vearbagenetiiva, mii mielddisbuktá ahte mas nu lea ollu intensitehta, ovdamearkka dihte *Ánte boahťá bosu bosu*. Proksimatiiva vearbagenetiiva lea dutkanmateriálas measta álo ráhkaduvvon vearbbaš *boahťit > boadi boadi*, muhto intensiiva vearbagenetiiva sáhttá leat ráhkaduvvon man beare vearbbaš, mii almmuha lihkaideami (*doapmat*) dahje mentála doaimmaid (*bossut*). Intensiiva vearbagenetiivva syntávssalaš funkšuvdna lea dábálaččat adverbála ja muhtumin maid cealkaga áidna vearbagoovddáš, mii doaimmá predikáhta funkšuvnnas. Proksimatiiva vearbagenetiivva syntávssalaš funkšuvdna sáhttá leat predikatiivaadverbála, deavdda, attribuhtha ja dasa lassin muhtumin cealkaga áidna vearbagoovddáš. Dutkanmateriála reduplikatiiva vearbagenetiivvat leat ráhkaduvvon dušše guovttestávvalvearbbaš.

Fáddásáni: davvisámegiella, infinihtta vearbahápmi, vearbagenetiiva, reduplikatiiva, proksimatiiva, intensiiva

1. Álggahus

Dán artihkkala ulbmilin lea čilget fenomena, mas guokte ideanttalaš vearbagenetiivva leat cealkagis maŋŋálagaid. Vearbagenetiiva lea vearbba infinihtta sojahanhápmi mii almmuha vuogi, mainna lágiin juoga dáhpáhuvvá, nugo *Máhtte*

manai čuoigga. Giellaoahpain guokte ideanttalaš vearbagenetiivva, nugo *boadi boadi*, leat máinnašuvvon ovttaskas vearbagenetiivva ovdamearkkaid gaskkas, ja duppal vearbagenetiivvat eai gieđahallo sierra (Nickel 1994: 477; Nickel & Sammallahti 2011: 299). Nielsena sátnegirjjiis (1979 (1932–1962) s.v. *boade boade* ~ *boadē boade* ~ *boadē boadē*) lea gal hápmi *boadi boadi* (oarjesuoipmanis *boade boadi*) sierra sátnegirjeartihkalin čilgehusain 'on the point of coming; på nippet til å komme', mii mearkkaša ahte lea measta boahtimin. Dasa lassin Nielsena giellaoahpas (1979 (1926–1929): 398) lea ovdamearkan *vuoddját*-vearbbaš ráhkaduvvon vearbagenetiiva *vuoddjá vuoddjá* 'på nippet til å kjøre'. Gohčodan ráhkadusa, mas guokte ideanttalaš vearbagenetiivva leat maññálagaid, *reduplikatiiva vearbagenetiivan*.

Dutkančuolbman lea čilget manin semantihkalaččat ja morfologalaččat seamma vearbagenetiivahápmi geavahuvvo guktii maññálagaid ja mii lea dán ráhkadusa frekveansa ja syntávssalaš funkšuvdna. Reduplikatiiva vearbagenetiiva sisttisdoallá semantihkalaččat guokte iešguđetlágán mearkkašumi: 1) mii nu lea measta ollašuvvamin: *Čakča lea boadi boadi* ja 2) mas nu lea ollu intensitehta: *Ánte boahhtá bosu bosu*. Gohčodan vuosttaš mearkkašumi proksimatiiva vearbagenetiivan ja nuppi intensiiva vearbagenetiivan.

Dutkanmateriálan leat girjjit, teakstakorpus, interneahtras vižžon materiála ja jearahallamat. Girjjit leat čieža čáppagirjjálašvuoda girjji, mat leat čállojuvvon davvisámegiela nuortasuopmaniin. Oasi girjjiin lean geavahan dutkanmateriálan juo ovdal ja danin dieđán, ahte dain gávdno reduplikatiiva vearbagenetiiva. Teakstakorpus lea UiT Norgga ártkalaš universitehta ja Norgga Sámedikki sámi teakstačoakkáldat (SIKOR), mas lean ohcan reduplikatiiva vearbagenetiivva giellaoahpalaš hámi vuodul. Lean geavahan nu gohčoduvvon viiddiduvvon ohcama, mas guokte vearbagenetiivva giellaoahpalaš hámi leat maññálagaid. SIKOR-teakstakorpusis namuhuvvojit gáldut ja danin lea vejolaš diehtit, ahte ovdamearkkat leat sihke davvisámegiela oarje- ja nuortasuopmaniin. SIKOR-teakstakorpusa gáldun ja dutkanmateriálan leat maiddáai ovdamearkka dihte čáppagirjjálašvuoda girjjit ja aviissat, nugo *Ávvir* ja *Min Áigi*.

Dasa lassin lean čoaggán *Google*-ohcanmašiinnain interneahtras materiála mii sisttisdoallá reduplikatiiva vearbagenetiivva dáhpáhusaid. Dainna lágiin vižžon dutkanmateriála lea problemáhtalaš, daningo ii sáhte álo sihkarastit gálduid, muhto dat addá muhtinlágán gova reduplikatiiva vearbagenetiivva anus, man olu ja makkár konteavsttas dat geavahuvvo. Materiálan lean maiddáai atnán Oulu universitehta kulturarkiivva jearahallamiid (KOTUS, SKA ja TKU), mas leat

30 000 sáni. Giellagas-instituhta oahppit, Mari Guttorm ja Aino Valovirta, leaba ohcan munnje dutkanmateriála dain arkiivvain. Čoggojuvvon materiála lea dasto analyserejuvvon semantihkalaččat, morfologalaččat ja syntávssalaččat. Dasa lasin reduplikatiiva vearbagenetiivva frekveansa lea čilgejuvvon.

Davvisámegiela oarje- ja nuortasuopmaniid bárrastávvalvearbaid vearbagenetiiva ráhkaduvvo seamma láhkai. Giellaoahpaid čilgehusaid mielde bárahisstávval- ja kontrakšuvdnavearbaid vearbagenetiiva adno dušše nuortasuopmaniin, ja oarjesuopmaniin dat buhttejuvvo aktio komitatiivahámiin (gč. Nielsen 1979 (1926–1929): 397; Nickel 1994: 66; Nickel & Sammallahti 2011: 67). Vearbagenetiivva buhtten aktio komitatiivahámiin ii leat dán rádjái nu olu dutkojuvvon, iige dat giedahallojuvvo dán artihkkalisge. Válljejin nuortasuopmana čáppagirjjálašvuoda girjiid dutkanmateriálan go áigon iskat reduplikatiiva vearbagenetiivva geavahusa sihke bárrastávval-, bárahisstávval- ja kontrakšuvdnavearbbain. Dát dutkan dattetge čájeha ahte reduplikatiiva vearbagenetiiva ráhkaduvvo dušše bárrastávvalvearbbain iige dat ráhkaduvvo nuortasuopmaniinge bárahisstávvaldahje kontrakšuvdnavearbbain.

Álggahan dán artihkkala čilgehusain, makkár giellaoahpalaš hápmi davvisámegiela vearbagenetiiva lea. Goalmmát logus geahčan reduplikatiiva ráhkadusaid oppalaččat ja reduplikatiiva vearbagenetiivva eará reduplikatiiva ráhkadusaid joavkkus. Njealját logus čilgen proksimatiiva vearbagenetiivva ja vidát logus intensiiva vearbagenetiivva iešvuodaid. Dát guokte reduplikatiiva vearbagenetiivva leat semantihkalaččat nu iešguđetlágánat, ahte lea buorre giedahallat daid sierra.

2. Davvisámegiela vearbagenetiiva

Ovdalgo guorahalan dárkileappot reduplikatiiva vearbagenetiivva, de čilgen álggos ovttaskas vearbagenetiivva hámi ja dan, mo dat lea máinnašuvvon ovddit dutkamušain. Korhonena (1981: 297) mielde vearbagenetiiva orru leamen historjjálaččat vearbamáddaga instruktiiiva, ja suomagiela e-infinitiivva instruktiiiva vástida davvisámegiela vearbagenetiivva. Vearbagenetiivva geažus lea vuodđosámegielas *-n, mii lea seilon lulli- ja ubmisámegielas ja anárašgielas, muhto jávkan iežá sámegielain (Korhonen 1974: 191).

Davvisámegiela oarje- ja nuortasuopmaniin vearbagenetiivva geavahus lea goabbatlágán. Vearbagenetiiva geavahuvvo Nickela (1994) ja Nickela ja Sammallahti (2011) mielde davvisámegiela nuortasuopmaniin juohke vearba-

sojahantiippas, nugo bárrastávvalvearbbain: *čuoig-at* > *čuoigga*, *vuodj-it* > *vuoji*, *njurg-ut* > *njurggu*, bárahisstávvalvearbbain: *veahkehit* > *veahket*, *muitalit* > *muital*, *huraidit* > *hurai* ja kontrakšuvdnavearbbain: *riidet* > *riide*. Oarjesuopmaniin vearbagenetiiva geavahuvvo dušše bárrastávvalvearbbain ja guokte eará vearbatiippa buhttejuvvojit aktio komitatiivahámiin: *veahkehemiin*, *riidemiin*. (Nickel 1994: 66; Nickel & Sammallahti 2011: 67.)

Friis (1856), Nickel ja Sammallahti (2011), Pope ja Sárá (2004) ja Hedlund ja Larsson (2011) leat klassifiseren vearbagenetiivva infinihitta veabahámiide, mat leat ráhkaduvvon lihkadanvearbbain, nugo *čuoigat* > *čuoigga*, *vuodjit* > *vuoji*, *riidet* > *riide*, *ruohttat* > *ruohta*, *viehkát* > *viega*, *beahkit* > *beagi*, *goargnjut* > *goarknju*, *njáhkát* > *njága*, *rievdat* > *rievdda* dahje eará vearbbain, mat almmuhit mentála doaimmaid, nugo *njurgut* > *njurggu* (Friis 1856: 217–218; Nickel & Sammallahti 2011: 67; Pope & Sárá 2004: 259; Hedlund & Larsson 2011: 186–188). Maiddá *orrut*-vearbbas ráhkaduvvo vearbagenetiiva. Dán vearbba sáhtá klassifiseret prinsihpas sihke lihkadanvearbbaid ja mentála vearbbaid jovkui. *Orrut*-vearbba mearkašupmi lea lihkadeami opposišuvdna, 'orrut ovttá sajis' ovdamearkka dihte dajaldagas *Buöreb læ jođe*, *go oro* (Friis 1856: 218) ja *Jodí lea buoret go oru* (Gaski & Solbakk 2003: 9).

Nickel ja Sammallahti (2011) juohkiba infinihitta veabahámiid syntávssalaččat guovtti kategoriijii. Vuosttaš jovkui gullet infinihitta veabahámit, mat leat oassin predikáhtoris, ja nuppi jovkui fas gullet infinihitta veabahámit, mat eai gula predikáhtorii. Vearbagenetiiva gullá sudno oainnu mielde infinihitta veabahámiide, mat eai gula predikáhtorii. (Nickel & Sammallahti 2011: 62–63.) Nugo Nickela ja Sammallahti (2011: 267, 299–300) ovdamearkacealkagat (a–c) čuovvovaš bihtás čájehit, de ii leat vejolaš juohkit infinihitta veabahámiid syntávssalaččat guovtti kategoriijii, namalassii ahte dat livčče oassin juogo predikáhttagihpus dahje muhtin eará funkšuvnnas. Mu oainnu mielde okta ja seamma infinihitta veabahápmi sáhtá leat sihke oassin predikáhttagihpus ja muhtin iežá funkšuvnnas. Vearbagenetiivva lassin maid vuodđoinfinitiiva sáhtá leat predikáhta oassin ja muhtin iežá funkšuvnnas, ovdamearkka dihte subjeaktan (Jomppanen 2009: 43–53).

Nickela ja Sammallahti (2011) mielde vearbagenetiiva lea infinihitta veabahámiid ja sátnesuorggádusaid gaskkas. Soai addiba ovdamearkkaid čuovvovaš dáhpáhusain: (a) vearbagenetiiva lea predikáhtora funkšuvnnas cealkkavástagis

(*Máhtte vulggii njurggu čáppa nuohta*), (b) adverbiála funkšuvnnas cealkagis (*Dat bođii čuoigga*) ja (c) oassin preposišuvdnagihpus (*Son lei lahka jámi*). (Nickel & Sammallahti 2011: 62–63, 267, 298–300.) Soai eaba čilge, manin vearbagenetiivva sáhtttá klassifiseret vearbahámiid ja sátnesuorggádusaid gaskii. Sammallahti (2007: 137) gielladutkama terminologijagirjiiis *suorggádus* lea meroštallojuvvon ná: «Suorgásiin muhtin eará sánis dahje sátnemáddagis ráhkaduvvon sátni dahje sátnemátta». Dábálaš ipmárdus tearpmas *sátnesuorggádus* lea sátni, mas leat sátnemátta ja suorggádus (ovdamearkka dihte subitiivvearbbas *manna-lit* lea sátnemátta *manna-* ja suorggádus *-lit*). Vearbagenetiivvas ii leat makkárge suorggádus, man sáhtášii gohčodit aiddo vearbagenetiivva suorggádussan. Dan dihte vearbagenetiivva ii sáhte mu mielas gohčodit suorggádussan. Nickela ja Sammallahti (2011) ovdamearkkat čájehit, ahte vearbagenetiiva lea mihtilmas infinihtta vearbahápmi, danin go das leat sihke vearbba ja nominála hámiid sárgosat. Ovdamearkkas (a) vearbagenetiiva lea oassin predikáhttagihpus, nuppi vearbba deavddan nugo vearba sáhtttá leat (*Máhtte vulggii njurggu; Máhtte vulggii suhkat*), ja ovdamearkkas (c) vearbagenetiiva lea oassin preposišuvdnagihpus nugo substantiiva sáhtttá leat (*Son lei lahka jámi; Son lei lahka jápmima*).

Ylikoski (2009; 2002) ja Nielsen (1979 (1926–1929)) klassifisereba vearbagenetiivva lagamustá deverbála advearban eabage infinihtta vearbahápmiin. Ylikoski (2009; 2002) mielas vearbagenetiiva ii leat infinihtta vearbahápmi čuovvovaš sivain: a) geavahus lea ráddjejuvvon dušše dihto davvisámegiela suopmaniidda ja dávjá vearbbaide, mat almmuhit lihkaideami, b) vearbagenetiiva ii leat produktiiva ja c) dat ii oaččo dábálaččat objektadeavdaga nugo infinihtta vearbahámit muđuid ožžot. Ylikoski lea gávdnan dušše guokte dáhphusa, main vearbagenetiiva oažžu objektadeavdaga. (Ylikoski 2009: 38–39, 46–47, 82; 2002: 89; gč. maiddái Nielsen 1979 (1926–1929): 397, 182–183.)

Vearbagenetiiva (*Dat lea vácci*) dahje redundikatiiva vearbagenetiiva (*Dat lea boađi boađi*) lea predikatiivacealkagis *leat*-vearbba deavdda nugo predikatiivage lea. Árbevirolaš meroštallama mielde predikatiiva ii sáhte leat adverbiála (nugo vearbagenetiiva lea), muhto dat galgá leat nominatiivva dahje genetiivva kásusis (Sammallahti 2005: 280). Danin mun geavahan dán artihkkalis tearpma *predikatiivaadverbiála*, mii govvida bures vearbagenetiivva dahje redundikatiiva vearbagenetiivva syntávssalaš funkšuvnna.

3. Reduplikatiivvat ja reduplikatiiva vearbagenetiiva

Reduplikatiivvaid sáhtttá klassifiseret ja čilget mángga iešgudetlágan vugiin, ovdamearkka dihte sátneluohká vuodul dahje elemeanttaid identitehta vuodul dievaslaš reduplikatiivan (eang. *total reduplication*) ja oassereduplikatiivan (Haji-Abdolhosseini ja earát 2002; Kiyomi 1995; Räsänen 2010: 23–27; Stolz 2009; Thornton 2008). Guorahalan álggos, mo meroštallat davvisámegiela reduplikatiiva vearbagenetiivva ja jearan gullágo dat dievaslaš reduplikatiivvaid vai oassereduplikatiivvaid jovkui. Kiyomi (1995) lea čilgen oassereduplikatiivva ja dievaslaš reduplikatiivva erohusaid. Su čilgehusas symbola XX dárkkuha dievaslaš reduplikatiivva ja xX oassereduplikatiivva. Vai gielas sáhtttá leat dievaslaš dahje oassereduplikatiiva, de lea Kiyomi (1995) meroštallan dákkár eavttuid:

- a) go sátni oažžu hámi X, dalle reduplikatiiva čujuha XX:i dahje xX:i. Go x lea oassin X:s, de x sáhtttá leat ovdal X, dalán X maŋŋá dahje X siste,
- b) XX dahje Xx ferte leat semantihkalaččat gullevaš X:i,
- c) XX dahje Xx ferte leat produktiiva. (Kiyomi 1995: 1146–1147.)

Eavttu a) mielde XX ovddasta dievaslaš reduplikatiivva, mas guokte ideanttalaš sáni leat maŋŋálagaid ja dat hábmejit ovttá ollisvuoda. Symbola Xx ovddasta oassereduplikatiivva, mas x lea oassin X:s, nugo *badjá-badjálagaid*. Eavttu a) mielde davvisámegiela reduplikatiiva vearbagenetiiva gullá dievaslaš reduplikatiivvaid jovkui daningo guokte ideanttalaš vearbagenetiivva leat maŋŋálagaid, nugo *boadi boadi*. Eavttu b) mielde XX:s dahje Xx:s ferte leat semantihkalaš gaskavuohhta X:in. Go lea sáhka davvisámegiela reduplikatiiva vearbagenetiivvas, de vearbagenetiivvain lea semantihkalaš gaskavuohhta nubbi nubbái, daningo vearbagenetiivvaid ovttaskas mearkkašupmi lea seamma. Eavttu c) mielde XX dahje Xx ferte leat produktiiva ja dahkat ođđa mearkkašumiid ja ráhkadusaid. Davvisámegielas produktiivavuoda eaktu ollašuvvá intensiiva reduplikatiiva vearbagenetiivva ektui. Mánŋa lihkadanvearbbá ja eará vearbbat, mat almmuhit mentála doaimmaid, adnojuvvojit intensiiva reduplikatiiva vearbagenetiivva funkšuvnnas. Proksimatiiva vearbagenetiivvaid joavku ii leat seamma produktiiva, daningo dutkanmateriálas lea dušše reduplikatiiva vearbagenetiivva *boadi boadi* frekveansa stuoris.

3.1 Asyndesa ja syndesa

Dál go lea meroštallojuvvon, ahte davvisámegiela reduplikatiiva vearbagenetiiva gullá dievaslaš reduplikatiivvaid jovkui, de sáhtta geahččat dievaslaš reduplikatiivvaid joavkku vehá dárkileappot. Stolz (2009) lea dutkan dievaslaš reduplikatiivva, ja son geavaha tearpmaid *asyndesis* ja *syndesis* dalle go son meroštallá dievaslaš reduplikatiivva šlája. Lean heivehan tearpma *asyndesis* sámegillii *asyndesan* ja *syndesis*-tearpma fas *syndesan*. Čuovvovaččat leat Stolz (2009: 100–102) meroštallamat *asyndesas* ja *syndesas*. Lean lasihan meroštallamiidda sámegiela ovdamearkkaid.

Asyndesa kriterat leat dát:

- Guokte syntávssalaččat bálddalas ja fonologalaččat, morfologalaččat ja semantihkalaččat ideanttalaš oasi (*bosu bosu; boađi boađi; guoktásiid guoktásiid*).
- Juohke áidna oassi lea áibbas dohkálaš sátnehápmi dahje syntávssalaš ovttdat maid okto (*bosu; boađi; guoktásiid*).
- Reduplikatiiva osiid gaskkas ii leat syntávssalaš čanus (*bosu ja bosu; boađi ja boađi; guoktásiid ja guoktásiid*).
- Ovttaskas osiid mearkkašupmi ii leat seamma go reduplikatiiva segmeantaid ollisvuoda mearkkašupmi (*bosu*, muhto *bosu bosu* 'garrasit bosu'; *boađi*, muhto *boađi boađi* 'lea measta boahtimin'; *guoktásiid* lea mánggaidlogu akkusatiiva-genetiiva sánis *guovttis*, muhto *guoktásiid guoktásiid* mearkkaša 'guokte olbmo ovttas bárran, báraid mielde').

Syndesa kriterat leat:

- Guokte fonologalaččat, morfologalaččat ja semantihkalaččat ideanttalaš oasi (*soabbi go soabbi; badjelii ja badjelii; váccii ja váccii*).
- Juohke áidna oassi lea áibbas dohkálaš sátnehápmi dahje syntávssalaš ovttdat maid okto (*soabbi; badjelii; váccii*).
- Oasit leat čadnojuvvon oktii muhtin syntávssalaš čatnosiin, vai osiin šattašii okta syntávssalaš ovttdat (*soabbi go soabbi; badjelii ja badjelii; váccii ja váccii*).
- Ovttastahttojuvvon osiid mearkkašupmi ii leat seamma go ovttaskas oasi mearkkašupmi (*soabbi go soabbi* 'lea seamma makkár soabbi', muhto *soabbi* 'soabbi, ol. nom.'; *badjelii ja badjelii* 'ain badjelii' lea komparatiivadajaldat, mii

gievru reduplikatiiva elemeanttaid dihte, muhto *badjelii* 'badji, kompar. ol. ill'; *váccii ja váccii* lea kontinuatiiva, mii almmuha ahte doaibma joatkašuvvá guhká, muhto *váccii* 'vázzit pret. ol. 1. p.').

Ovddabealde máinnašuvvon kriteraid vuodul sáhtá dadjat, ahte reduplikatiiva vearbagenetiiva lea Stolz (2009) klassifikašuvvna mielde lagamustá asyndehtalaš ráhkadus. Asyndesa kriteri A mielde cealkagiid *Čakča lea boađi boađi* ja *Ánte boahhtá bosu bosu* reduplikatiiva vearbagenetiivvat (*boađi boađi; bosu bosu*) leat maŋŋálagaid ja fonologalaččat, morfologalaččat ja semantihkalaččat ideanttalaččat. Kriteri B mielde ovttaskas vearbagenetiivvat (*boađi; bosu*) leat giellaoahpalaččat áibbas dohkálaš hámit. Kriteri C mielde reduplikatiivva osiid gaskkas ii leat syntávssalaš čanus. Asyndesa kriteri D doallá maid deaivása davvisámegielas, daningo ovttaskas vearbagenetiivahámi mearkkašupmi ii leat seamma go reduplikatiiva vearbagenetiivva. Reduplikatiiva vearbagenetiiva addá ođđa proksimaatiiva mearkkašumi, mii čilge ahte dahku dahje dáhpáhus lea measta ollašuvvamin: *CD lea boađi boađi*. Lihkadanvearbaid oktavuodas reduplikatiiva lasiha vearbba almmuhan dáhpáhusa intensitehta, nugo ovdamearkka dihte dajaldagas *doama doama* 'doapmat garra leavttuin'.

Lea fuomášan veara, ahte reduplikatiiva vearbagenetiiva lea muhtimin čállojuvvon giellaoahpain sázuin: *Dat lea boađi-boađi* (Nickel 1994: 477; Nickel & Sammallahti 2011: 299). Dasa lassin dutkanmateriálas gávdnojit guokte dáhpáhusa *boahhtit*-vearbba hámis *boađi-boađi* ja okta dáhpáhus veabahámiin *sáđa-sáđa* ja *hála-hála*. Sázu lassin reduplikatiiva vearbagenetiivva elemeanttaid gaskkas sáhtá leat muhtimin rihkku nugo dán ovdamearkacealkagis, mii lea vižžon dutkanmateriálas: *Vuosttaš girji lea áiddo álmuhuvvon ja goitge guokte girji leat boađi, boađi* (SIKOR/aviissat 28.4.2014). Olles dutkanmateriálas gávdnojit dušše njeallje dáhpáhusa, main lea rihkku reduplikatiiva vearbagenetiivva elemeanttaid gaskkas.

Dutkanmateriála vuodul sáhtá dadjat, ahte rihkku dahje sáhcun reduplikatiiva vearbagenetiivva elemeanttaid gaskkas lea hárvanaš fenomena, mii ii atte eará mearkkašumi reduplikatiiva vearbagenetiivva rihkohis dahje sázohis hámi ektui. Sivvan spiehkastagaide čállinvuogis veadjá leat dat, ahte sámegeiela čállingiela rihkko- ja sáhconorpmat eai leat vel stáđásnuvvan. Danin reduplikatiiva vearbagenetiivva sáhtá klassifiseret asyndesan maiddái dalle, go elemeanttaid gaskkas lea rihkku dahje sáhcun.

3.2 Asyndesa geavahus

Stolz (2009) lea dutkan dievaslaš reduplikatiivvaid Eurohpás. Son guorahallá 82 Eurohpá giela. Dasa lassin Eurohpá giellagárttas leat mielde Turkiija, Transkaukasus ja Kazakstana oarjjimuš oassi. Giellabearrašat leat indoeurohpalaš, kaukasialaš, afro-ásialaš, turkalaš ja urálalaš gielat (estte-, suoma-, sáme- ja udmurtagiella). (Stolz 2009: 103–105.) Vaikko dutkanmateriálas lea maid sámegiella, Stolz ii mital guđe sámegielas lea jearaldat iige atte ovdamearkkaid. Eurohpá giellagártta geahčadettiin asyndehtalaš málle lea dábálaš Máтта-Eurohpá gielain, ovdamearkka dihte espánnja-, portugála-, itália- ja greikkagielain (Stolz 2009: 102–103). Davvisámegielas geavahuvvo sihke syndesa (*eanet ah eanet*) ja asyndesa nugo reduplikatiiva vearbagenetiiva *boad̥i boad̥i*. Davvisámegiela asyndesa, intensiiva vearbagenetiiva, geavahuvvo semantihkalaš anus lasihan dihte dajaldaga intensitehta nugo *bosu bosu*. Muhtin eará gielain fas, nugo ovdamearkka dihte itáliagielas, asyndesa semantihkalaš atnu lea nuppe gežiid: reduplikatiiva geavahuvvo geahpedit dajaldaga intensitehta. Sátni *adagio* 'gulul' asyndesa dajaldahkan *adagio adagio* mearkkaša 'hui gulul' (Wierzbicka 1986: 288).

Asyndesa sáhtta geavahit semantihkalaš anu lassin maid giellaoahpalaš funkšuvnnas (Stolz 2009: 102–103). Thornton (2008) dutkamuša mielde dat lea vejolaš earret eará itáliagielas. Su dutkanfáddán leat leamaš itáliagiela dahkokenomat (eang. *action nouns*), mat ráhkaduvvojit guovtti manjñálas ja ideanttalaš vearbbas. Thornton (2008: 230–231) lea fuobmán, ahte asyndesa geavahuvvo itáliagielas dušše dalle, go cealkaga subjekta sisttisdoallá semantihkalaččat eambo go ovttá entitehta.

Eurohpás hubmojuvvon gielain eai oro gávdnomin dutkamušat, mat govvidivčče áibbas davvisámegiela reduplikatiiva vearbagenetiivva sullasaš ráhkadusa. Anárašgielas váilu dánlágan ráhkadus ollásit (Petter Morottaja, Marja-Liisa Olthuis, Matti Morottaja ja Ilmari Mattus, diehtu šleađgaboasttas 2.11.2015). Maiddái nuortalašgielas váilu reduplikatiiva vearbagenetiivva vástideaddji ráhkadus (Tiina Sanila-Aikio ja Pekka Sammallahti, njálmamálaš diehtu 26.11.2015).

Davvisámegiela lassin lea áibbas eará guovllu giellabearrašis, namalassii Jaskesábi guovllu austronesialaš gielain, asyndesa mas reduplikatiivva elemantan lea vearba. Dain gielain reduplikatiiva geavahuvvo mángga iešguđetlágán funkšuvnnas. Ovdamearkka dihte Polynesiás hubmojuvvon gielain oseánia giellajoavkkus ovdanbuktojuvvojit čuovvovaš funkšuvnnat reduplikatiiva vearbain: kontinuatiiva funkšuvdna: *noko* 'son goalkkuhii', *nokonoko* 'son goalkkuhii mánggi'; diminutiiva funkšuvdna: *lakát* 'vázzi', *lakát-lakát* 'vázzi'

vehá. Oarjeaustronesialaš gielain namuhuvvojit reduplikatiiva vearbbat dákkár doaimmain: doaimmalašvuohta: *neluq* 'čuoervut gean nu guhkkin', *neluq-neluq* 'čuoervuladdat gean nu'; intensitehta funkšuvdna: *hoa* 'časkit', *hoa-hoa* 'bidget, cuvket'. Nuortaaustronesialaš gielain lea ovdamearkan *nor* 'jurddašit', *nor-nor* 'jurddašit hui dárkilit, vuđolaččat'. (Kiyomi 1995: 1157; Haji-Abdolhosseini ja earát 2002: 483–484.) Mañimustá máinnašuvvon reduplikatiiva vearba doaibmá semantihkalaččat seammasullasaš doaimmas go davvisámegiela intensiiva vearbagenetiiva. Polynesia suoloriikkaid oseánia giellajoavkku reduplikatiiva vearbbat geavahuvvojit systemáhtalaččat iešguđetlágán dáhpáhusaid dahje daguid semantihkalaš funkšuvnnaid ovdanbuktimii.

4. Proksimatiiva vearbagenetiiva

Ráhkadusat, mat govvidit muhtin dáhpáhusa lagašvuođa, gohčoduvvojit mángga iešguđetlágán tearpmain, nugo propinkvatiivan, imminentiála ja inkeptuála ráhkadussan (gč. omd. Saukkonen 1965: 168; Maamies 1997: 20; Hakulinen & Karlsson 1979: 234; Tommola 2000: 663; Kuteva 1998: 130–131; 2000: 27; 2001: 84–85). Mun lean dattetge välljen atnit *proksimatiiva*-tearpmma, danin go dat lea neutrála. Dakkár cealkka ii muital, ollašuvvágo dáhpáhus duodaid vai ii, muhto dat dušše muitala ahte dáhpáhusboddu lea áibbas lahka, nugo ovdamearka *Máhtte goase ~ gosii ~ measta gahčai* muitala implisihtalaččat, ahte Máhtte ii gahččange.

Dáhpáhusa dahje ášši lagašvuođa sáhtta almmuhit mángga láhkái: a) advearbain, nugo *masá, measta, gosii, mealgadii* ja *fargga: Son measta jámii; Máhtte gosii gearggai*, b) preposišuvnnain, *lahka* + vearbagenetiiva: *Son lei lahka jámi; Son lea lahka geargga*, ja c) proksimatiiva vearbagenetiivvain: *Son lea geargga geargga*. Juos árvvoštallá daid dajaldagaid dáhpáhusbottu lagašvuođa vuodul, de orru leamen nu ahte proksimatiiva vearbagenetiivva almmuhan dáhpáhusboddu lea áibbas fargga. Cealkka *Son lea geargga geargga* almmuha dan, ahte dáhpáhusboddu lea lagabus go dajaldagat *Son geargá fargga* ja *Son lea lahka geargga*.

4.1 Proksimatiiva vearbagenetiivva geavahus

Helandera (1992) hárbjehusgirjjiis leat proksimatiiva vearbagenetiivva ovdamearkacealkagat, nugo *Soahki lea gahča gahča; Ruitu lea duoldda duoldda* ja *Galggat doapmat, earát leat vuolggi vuolggi*. Dasa lassin girjjiis leat velá čuoovvovaš proksimatiiva vearbagenetiivvat: *fiera fierá; iđi iđi; guosa guosa; játta játta; dieva*

dieva ja *juvssa juvssa*. (Helander 1992: 77.) Nielsena giellaoahpas ja Wiklunda artihkkalis lea nuortasuopmaniidda gullelaš ovdamearka proksimatiiva vearbagenetiivvas: *Dât læ vuog'gja vuog'gja* 'han er nippet til å kjøre' (Nielsen 1979 (1926–1929): 398; Wiklund 1928: 321). Wiklund namuha ahte reduplikatiiva vearbagenetiiva lasiha dajaldaga intensitehta deattu (Wiklund 1928: 321).

Mu dutkanmateriálas proksimatiiva vearbagenetiiva gávdno dušše vearbain *boahtit* (*boadi boadi*), *geargat* (*geargga geargga*), *mannat* (*mana mana*) ja *nohkat* (*noga noga*) (gč. tabealla 1). Reduplikatiiva vearbagenetiivva *boadi boadi* frekveansa lea 68 geardde teakstakorpuses (SIKOR/aviissat), ja internehtas fas leat 621 dáhpáhusa. Nubbin stuorámus frekveansa lea proksimatiiva vearbagenetiivvas *geargga geargga*, mii gávdno teakstakorpuses (SIKOR/aviissat) guktii ja internehtas viđa geardde. Proksimatiiva vearbagenetiivvat *mana mana* ja *noga noga* leat dutkanmateriálas dušše oktii. Čáppagirjjálašvuodas ii gávdnon oktage ovdamearka.

Vaikko internehtas vižžon materiála galgá geahččat kritihkalaččat, de dat goit buktá ovdan dan, ahte *boadi boadi* lea dábáleamos proksimatiiva vearbagenetiiva olles dutkanmateriálas, namalassii 689 dáhpáhusa. Dán ráhkadusa ii sáhte jurddašit earenoamáš produktiivan, daningo *boadi boadi* lea measta áidna dán ráhkadusa ovddasteaddji. Stuorámus oassi dutkanmateriála proksimatiiva vearbagenetiivvain leat geavahuvvon medias, nugo aviissain ja ođđasiin. Teakstakorpusa (SIKOR/aviissat) ovdamearkkat leat vižžojuvvon aviissain *Min Áigi* ja *Ávvir*, ja stuorámus oassi internehtas vižžon materiálas leat ođđasiin, mat leat almmustuvvan iešgudetlágán mediain (aviissain ja rádiodđđasiin). Lea mearkašahtti, ahte Suoma arkiivvaid jearahallanmateriálas (KOTUS, SKA ja TKU) ii gávdnon oktage ovdamearka proksimatiiva vearbagenetiivvas.

Asyndesa	Dutkanmateriála					
Proksimatiiva vearbagenetiiva	Čáppagirjjálašvuoda girjjit	SIKOR/čáppagirjjálašvuolta	SIKOR/aviissat	Internehta	Jearahallanmateriála	Oktii-buot
<i>boadi boadi</i>	0	0	68	621	0	689
<i>geargga geargga</i>	0	0	2	5	0	7
<i>mana mana</i>	0	0	1	0	0	1
<i>noga noga</i>	0	0	1	0	0	1
Oktiibuot	0	0	72	626	0	698

Tabealla 1. Proksimatiiva vearbagenetiivva frekveansa.

Proksimatiiva vearbagenetiiva čujuha dábálaččat heakkahis entitehtii, nugo A-čuoggá cealkkaovdamearkkat dás vuollelis čájehit (1–6). Leat guokte iešguđetlágán joavkku: (Aa) almmustahttin ja (Ab) áigemearri. Vuosttaš joavku (Aa) čujuha almmustahttimii, mii lea measta almmustuvvamin, nugo muhtin publikašuvdna (1), girji dahje CD-skearru, muhto dat sáhttá leat maid plána, gramma dahje láhka (2). Dalle go proksimatiiva vearbagenetiiva čujuha almmustahttimii, de sáhttá leat sáhka bajilčállagis, nugo joavkku (Aa) ovdamearkkas (3). Dakkár dáhpáhusas proksimatiiva vearbagenetiiva lea dábálaččat cealkaga áidna vearbagoovddáš.

Nuppi joavkku (Ab) reduplikatiiva vearbagenetiivva geavahankontreaksta laktása iešguđetlágán áiggiide (4–6). Cealkagis (4) *jahki lea noga noga* lea mearkašupmin 'jahki lea measta nohkamin', ja cealkagiin (5) ja (6) dihto áigi lea fargga boahhtimin. Nugo joavkkus (Aa), de maiddái joavkkus (Ab) proksimatiiva vearbagenetiiva sáhttá leat cealkaga áidna vearbagoovddážin dalle go lea jearaldat bajilčállagis (6).

A Proksimatiiva vearbagenetiiva čujuha heakkahis entitehtii

a Almmustahttimat

- (1) *Ođđa mánáidgirji lea dál **boadi boadi***. (SIKOR/aviissat 28.3.2014)
- (2) *Eanadoalloministtar muitalii ođđa boazodoallolága birra mii lea **boadi boadi***. (SIKOR/aviissat 28.3.2014)
- (3) *Meahccegeavaheami njuolggadusat **geargga geargga***. (NSR 2007)

b Áigemearit

- (4) *Veikko dadjala ahte dál go okta jahki lea vuot **noga noga** ja ođđa lea ovdda-bealdi, mu mielas orru ahte dál lea vuogas geahčadit manjás ja vihkkedallat mo eallin lea mannan*. (SIKOR/aviissat 10.6.2015)
- (5) *Dábálaččat addet ođđa beaivesuotijarat ilu ja buori dovdduid áigái mii lea **boadi boadi***. (SIKOR/aviissat 28.3.2014)
- (6) *Bivdoáigi **boadi boadi***. (SIKOR/aviissat 28.3.2014)

Proksimatiiva vearbagenetiiva sáhttá muhtimin čujuhit heakkalaš entitehtii nugo cealkkaovdamearkkat (7–9) dás vuolábealde čájehit. Referánsat leat *guossit, son*

ja *dingojeaddjit*. Dutkanmateriálas (SIKOR/aviissat ja interneahтта) leat dušše vihtta cealkaga, main proksimatiiva vearbagenetiiva čujuha heakkalaš entitehtii. Dán joavkkus eai gávdno semantihkalaš erohusat. Seamma láhkai go joavkkus (A), de maiddái joavkkus (B) sáhttá proksimatiiva vearbagenetiiva leat cealkaga áidna vearbagoovddážin dalle go lea jearaldat bajilčállagis (9).

B Proksimatiiva vearbagenetiiva čujuha heakkalaš entitehtii

- (7) *Son lea málesteamen Spaghehtii Bolognese ferdnejuvvon bohccobierggus gussiide geat leat **boadi boadi**.* (SIKOR/aviissat 16.4.2014)
- (8) *Son lei **mana mana** Romssa gávpogii gos galggai leat guossin muhtun nieidda feasttas.* (SIKOR/aviissat 10.6.2015)
- (9) *Eambbo dingojeaddjit **boadi boadi**.* (SIKOR/aviissat 16.4.2014)

Dutkanmateriálas proksimatiiva vearbagenetiiva geavahuvvo dušše guovttestávvalvearbbas ráhkaduvvon vearbagenetiivvas, mas lea *-at* dahje *-it*-geažus (*boahtit, geargat*). Dutkanmateriálas váilot ollásit reduplikatiiva vearbagenetiivvat mat leat ráhkaduvvon kontrakšuvdnavearbbain (*riidet > ?riide riide*) ja bárahisstávvalvearbbain (*muitalit > ?muital mital*).

4.2 Proksimatiiva vearbagenetiivva syntávssalaš funkšuvnnat

Nickela (1994) mielde vearbagenetiiva *boadi boadi* lea verbáladeavdda. Predikatiivacealkagis *leat*-vearbbas lea deavdda, mii sáhttá leat predikatiiva dahje adverbiála (dán dutkamusa terminologijias predikatiivaadverbiála). *Boadi boadi* lea dasto adverbiála, mii dievasmahttá *leat*-vearbbas. (Nickel 1994: 398, 477.) Nickela ja Sammallahti giellaoahpa sániiguin vearbagenetiivva funkšuvdna lea deavddaadverbiála (Nickel & Sammallahti 2011: 299). Nielsen klassifisere vearbagenetiivva advearban (Nielsen 1979 (1926–1929): 398). Giellaoahpat gieđahallet vearbagenetiivva ja reduplikatiiva vearbagenetiivva oktan ja seamma fenomenan (Nielsen 1979 (1926–1929): 398; Nickel 1994: 477; Nickel & Sammallahti 2011: 299).

Dutkanmateriála vuodul proksimatiiva vearbagenetiiva sáhttá leat cealkagis predikatiivaadverbiála (10), deavdaga (11–12) ja attribuhta (13) funkšuvnnas ja dasa lassin muhtin dáhpuhusas cealkaga áidna vearbagoovddážin (14–15), nugo cealkkaovdamearkkat dás vuolábealde čájehit. Proksimatiiva vearbagenetiiva lea

dábálaččat predikatiivaadverbiálan predikatiivacealkagis. Dakkár cealkaga sáhtta govvidit dainna lágiin: subjeakta + *leat*-vearba + *boadi boadi* ~ *geargga geargga*. Proksimatiiva vearbagenetiiva lea cealkagis (11) predikáhta deavddan: subjeakta + *orru leamen* + *boadi boadi*, ja relatiivacealkagis (12) *leat*-vearbba deavddan: korreláhta + relatiivapronomen + *leat*-vearba + *geargga geargga*. Cealkagis (13) proksimatiiva vearbagenetiiva doaibmá attribuhttan oaivesátnái *máilmmiloahpa*. Dalle go lea sáhka bajilčállagis dahje govvateavsttas, de *leat*-vearba lea elliptalaš ja proksimatiiva vearbagenetiiva šaddá cealkaga áidna vearbaguovddážin, nugo ovdamearkkain (14–15). Cealkagat *leat* hámis subjeakta + *boadi boadi* ~ *boade boadi*. Cealkaga (15) proksimatiiva vearbagenetiiva *boade boadi* lea oarjesuopmaniid hápmi (Nielsen 1979 (1932–1962) s.v. *boade boade* ~ *boadē boade* ~ *boadē boadē*).

(10) *Geasseluopmu lea boadi boadi*. (SIKOR 28.4.2014)

(11) *Olles dat ášši čájeha makkár árgabeaivi orru leamen boadi boadi sámiid áššiid ektui, ii dušše Finnmárkkus, muhto olles Norggas*. (SIKOR 28.3.2014)

(12) *Ja bisma diedđihii Miššonkollegiumii ahte Anders Porsanger barggai bures sátnegirjjiin, mii lei geargga geargga*. (ČálliidLágádus 2014)

(13) *Buot dat leat ovdanbuktojuvvon jáhku mielde uhkideaddji ja boadi boadi máilmmiloahpa konteavsttas ...* (Wikipedia 2013)

(14) *Meahcegeavaheami njuolggadusat geargga geargga*. (NSR 2007)

(15) *Nubbi CD boade boadi*. (SIKOR 28.3.2014)

Proksimatiiva vearbagenetiiva sáhtta doaibmat cealkagis mángga syntávssalaš funkšuvnnas. Infinihtta veabahámit orrot leamen muđuige ambivaleanttat daningo seamma infinihtta veabahápmi sáhtta *leat* ovdamearkka dihte predikáhttan (15) ja muhtin iežá syntávssalaš funkšuvnnas, nugo attribuhttan (13).

5. Intensiiva vearbagenetiiva

Intensiiva lea vearbasuorggádus (dahje aspekta), mii čájeha vuodđovearbba almmuhan dagu intensitehta (Tieteen termipankki 2014). Davvisámegiela intensiiva vearbagenetiiva ii leat suorggádus, muhto dajaldat, mainna intensitehta almmuhuvvo. *Intensiiva*-tearpma mearkkašumi sáhtta govvidit ovdamearkka dihte sániiguin *ealjár*, *beaktil*, *fámolaš*, *ánggir*. Dát adjektiivvat govvidit bures maiddái intensiiva vearbagenetiivva, mii sisttisoallá intensitehta ovttaskas vearbagenetiivva mearkkašumi ektui. Ovdamearkka dihte vearbagenetiivva *doama*

mearkkašupmi šaddá intensiiva vearbagenetiivan *doama doama* 'doapmat garra leavttuin'. Juos veardida intensiiva vearbagenetiivva ovttaskas vearbagenetiivva ektui, de ovttaskas vearbagenetiiva muitala dagu dahje eará olmmošlaš doaimma vuogi, muhto ii dan, makkár intensitehtain dahku dáhpuhuvvá.

Intensiiva vearbagenetiiva ii leat čilgejuvvon giellaoahpain sierra, muhto vearbagenetiivva oktavuodas (omd. Nielsen 1979 (1926–1929): 397–398; Nickel 1994: 66, 445, 476–477; Nickel & Sammallahti 2011: 67, 267, 298–300). Sátnegirj-
jis lea *doama-doama* namuhuvvon *doapmat*-vearbba oktavuodas mearkkašumis 'hoahpus' (suom. 'kiireen vilkkaa, kipin kapin') (Sammallahti 1993 s.v. *doapmat*).

5.1 Intensiiva vearbagenetiivva geavahus

Intensiiva vearbagenetiiva gávdno dutkanmateriálas 48 geardde 17 iešguđetlágán vearbbaš nugo tabealla 2 čájeha. Dutkanmateriálas lea okta intensiiva vearbagenetiiva, *doama doama*, mii gokčá measta beali buot dáhpuhusain, namalassii 22 ovdamearkka. Sámegeielaš leat olu earáge vearbbaš, mat almmuhit 'mannat hoahpus', nugo *gáhččat*, *rabbat*, *šudđat*, *duđđat*, *huššat*, *huhčat*, *šudgit*, *šuvgat*, *šuvgit* ja *livžut* (Vest 2010: 56), muhto dušše *doapmat*-vearbbaš ráhkaduvvon reduplikiatiiva vearbagenetiiva *doama doama* geavahuvvo dán dutkanmateriálas intensiiva vearbagenetiivan.

Intensiiva vearbagenetiiva lea measta seamma dábálaš čáppagirjjálašvuodas (čáppagirjjálašvuoda girjjit ja SIKOR/čáppagirjjálašvuodta) mas leat 23 ovdamearkka, go teakstakorpuseis (SIKOR/aviissat) mas leat 25 ovdamearkka olles dutkanmateriála 48 ovdamearkkas, geahča tabealla 2. Interneahtas ii gávdnon oktage intensiiva vearbagenetiiva.

Intensiiva vearbagenetiiva *doama doama* lea dábáleamos ja *sáđa sáđa* nubbin dábáleamos. *Viega viega* gávdno olles materiálas njelljii, *hála hála* guktii ja buot eará intensiiva vearbagenetiivvat dušše oktii.

Intensiiva vearbagenetiivva frekveansa lea dutkanmateriála vuodul áibbas earálágán go proksimatiiva vearbagenetiivva. Interneahtas ii gávdno ollenge intensiiva vearbagenetiiva, muhto čáppagirjjálašvuodas (čáppagirjjálašvuoda girjjit ja SIKOR/čáppagirjjálašvuodta) leat 23 ovdamearkka ja teakstakorpuseis (SIKOR/aviissat) fas 25 ovdamearkka olles dutkanmateriála 48 ovdamearkkas, nugo tabealla 2 čájeha. Proksimatiiva vearbagenetiivvas eai leat ovdamearkkat čáppagirjjálašvuodas, muhto teakstakorpuseis (SIKOR/aviissat) leat 72 ja interneahtas 626 ovdamearkka olles materiála ovdamearkkain (gč. tabealla 1). Nuortasuopmaniid hupmangielas reduplikiatiiva vearbagenetiiva lea dábálaš sihke proksimatiiva ja intensiiva mearkkašumis (njálmmálaš diehtu Minna Rasmusis

ja Ante Aikios 28.4.2014). Davvisámegeiela 30 000 sáni jearahallanmateriálas ii gávdnon oktage reduplikatiiva vearbagenetiiva (KOTUS, SKA ja TKU).

Asyndesa	Dutkanmateriála					
	Čáppagirj- jálašvuoda girjjit	SIKOR/ čáppagirj- jálašvuhta	SIKOR/ aviissat	Inter- neahtta	Jearahallan- materiála	Oktiibuot
Lihkadeapmi						
<i>doama doama</i>	6	0	16	0	0	22
<i>viega viega</i>	1	0	3	0	0	4
<i>njuikku njuikku</i>	1	0	0	0	0	1
<i>ruohta ruohta</i>	1	0	0	0	0	1
<i>suga suga</i>	0	0	1	0	0	1
<i>galkka galkka</i>	0	1	0	0	0	1
Oktiibuot	9	1	20	0	0	30
Jietnadeapmi						
<i>sáda sáda</i>	7	0	0	0	0	7
<i>hála hála</i>	2	0	0	0	0	2
<i>bosu bosu</i>	1	0	0	0	0	1
<i>inu inu</i>	1	0	0	0	0	1
<i>jula jula</i>	1	0	0	0	0	1
<i>guorssa guorssa</i>	0	0	1	0	0	1
<i>bealkki bealkki</i>	0	0	1	0	0	1
<i>cáhka cáhka</i>	0	1	0	0	0	1
<i>čaimma čaimma</i>	0	0	1	0	0	1
<i>huikki huikki</i>	0	0	1	0	0	1
<i>reaškki reaškki</i>	0	0	1	0	0	1
Oktiibuot	12	1	5	0	0	18
Lihkadeapmi ja jietnadeapmi oktiibuot	21	2	25	0	0	48

Tabella 2. Intensiiva vearbagenetiivva frekveansa ja semantihkalaš juohku.

Dutkanmateriálas intensiiva vearbagenetiivvat laktásit mearkašumi bealis heakkalaš entitehtaide, olbmuide (16) dahje elliide (17), nugo cealkkaovda-

mearkkat dás vuolábealde čájehit. Vearbagenetiivva *doama doama* anus leat dat-tetge guokte spiehkastaga. Teakstakorpusis (SIKOR/aviissat) lea ovdamearka (18), mas reduplikatiiva vearbagenetiiva čujuha Sámi allaskuvlii, mii ii leat heakkalaš entitehta. Sámi allaskuvla lea dás personifiserejuvvon, daningo iešguđetlágán olbmot barget dihto áššiiguin. Nuppi ovdamearkkas (19) reduplikatiiva vearbagenetiiva čujuha heakkahis entitehtii, namalassii lupmui.

- (16) *Mánát dirrulut stohpui doama doama ovdal go njusket spalccagit.* (KV 2008: 161)
- (17) *Čearret ferte doama doama biebmat čivggaidis, vai bás unnoraččat háhp-pehit čálgat.* (KV 2008: 27)
- (18) *NRK Sámi Radio dieđuid mielde lea Sámi allaskuvla doama doama bargamin olahit dan maid giđđat lohpidedje, namalassii johtit báikkis nubbái ja doppe oahpahit dáruiduvvan sápmelaččaide sámegiela.* (SIKOR 28.4.2014)
- (19) *Luopmu doama doama.* (SIKOR 28.4.2014)

Intensiiva vearbagenetiiva ráhkaduvvo vearbbain, mat almmuhit lihkadeami (lihkadanvearbbat) ja jietnadeami (mentála vearbbat), geahča tabealla 2. Vearba, mii almmuha jietnadeami, govvida mentála doaimma, mas gullo jietna. Dutkanmateriálas iešguđetlágán intensiiva vearbagenetiivvat leat oktiibuot 17, ja dat leat ráhkaduvvon guđa iešguđetlágán lihkadanvearbbas ja 11 iešguđetlágán mentála vearbbas. Lihkadanvearbbain leat oktiibuot 30 ovdamearkka ja mentála vearbbain fas 18 ovdamearkka.

Mentála vearbbain ráhkaduvvon intensiiva vearbagenetiiva lea dájvja cealkagis, mii govvida lihkadeami. Dalle dat govvida jiena, mii šaddá lihkadeamis dahje gullo muđuid (20–23). Ovdamearkka dihte cealkagis (20) intensiiva vearbagenetiiva *hála hála* almmuha Juovssa hupmanvuogi váccedettiin ja cealkagis (23) gusa muhkuma vuogi. Lihkadanvearbbain ráhkaduvvon intensiiva vearbagenetiiva govvida lihkadeami proseassa ja dan intensitehta (24). Intensiiva vearbagenetiiva lea vejolaš geavahit maid guktii maŋŋálagaid, nugo cealkagis (25) *bosu bosu jula jula*.

- (20) *Dasto manai Juoksa. Hála-hála váccii kámmarii.* (HAG 1984: 83)
- (21) *Olbmot rahčēt sáđa sáđa lossa nođiideasetguin lubmet jeakkis.* (KV 2008: 109)
- (22) *Sii doide fatnasa ja runde dan cáhka cáhka, vehá ain hávil ovddosguvlui, šadde mángii vuoiŋnastit, ovdalgo oaččohedje dearpmi ala.* (SIKOR 12.6.2015)

- (23) *Muhto Lavga kukkašiškođii Kari vuolgaga, oakkulii fast inu inu Kariš lusa ja orui hoapputeämin.* (HAG 1940: 34)
- (24) *Olbmui ii lean dilli maidege váldit fárrui, fertejedje luoitilit visot ja báhtarit viega viega báhtui.* (SIKOR 28.4.2014)
- (25) *Ii leat guhká, de gulle Pávvela boahtimin bosu bosu jula jula.* (ÁS 1996: 76–77)

Intensiiva vearbagenetiiva geavahuvvo mu dutkanmateriálas guovttestávvalvearbain ráhkaduvvon vearbagenetiivvas, mas lea *-at*, *-it* dahje *-ut*-geažus (*doapm-at*, *huik-it*, *njuik-ut*). Proksimatiiva vearbagenetiiva geavahuvvo fas guovttestávvalvearbain ráhkaduvvon vearbagenetiivvas, mas lea *-at* dahje *-it*-geažus (*gearg-at*, *boah-it*). Dutkanmateriálas váilot ollásit reduplikatiiva vearbagenetiivvat mat lea ráhkaduvvon kontrakšuvdnavearbbain (*riidet* > *?riide riide*) ja bárahisstávvalvearbain (*muitalit* > *?muital mital*). Suoma arkiivvaid jearahallanmateriálas ii gávdnon oktage intensiiva vearbagenetiiva (KOTUS, SKA ja TKU).

5.2 Intensiiva vearbagenetiivva syntávssalaš funkšuvnnat

Vearbagenetiivva syntávssalaš funkšuvdna lea dábálaččat vuohkeadverbiála dahje oassi preposišuvdnagihpus (Nielsen 1979 (1926–1929): 397–398; Nickel & Sammallahti 2011: 62–67, 298–300). Dutkanmateriálas intensiiva vearbagenetiiva lea measta álo adverbiála funkšuvnnas (16–17, 21–25). Dasa lassin viđa dáhpáhusas lea intensiiva vearbagenetiiva cealkaga áidna vearbagoovddážin (19, 26–29). Cealkka (19) lea bláđi bajilčála, ja ovdamearkkas intensiiva vearbagenetiiva *doama doama* lea cealkaga áidna vearbagoovddáš, daningo *leat*-vearba lea ellipttalaš. Seamma láhkái ovdamearkacealkagiin intensiiva vearbagenetiivvat *doama doama* (26–28) ja *bosu bosu* (29) leat cealkagiid áidna vearbagoovddážin. Orru leamen nu ahte dáin dáhpáhusain *mannat*-vearba dahje mii nu eará lihkanvearbaid lea ellipttalaš, nugo cealkagis (27) *Ovllá njuike olggos, ja* [manná] *doama doama girkui*. Cealkagiin (27–29) intensiiva vearbagenetiiva čatnasa báikeadverbiálii, mii lea illatiivvas. Juos veardida dutkanmateriála intensiiva vearbagenetiivva ellipsa dáhpáhusaid proksimatiiva vearbagenetiivva ellipsaide, de proksimatiiva vearbagenetiivva ellipsa guoská *leat*-verbii erenoamážit bajilčálagiin, nugo *Nubbi CD* [lea] *boade boadi*.

- (26) *Johtilit sillestii son mielkki čoaggilii dávviiriddis čoahkkái ja dasto doama doama stobu lusa.* (JÁV 1988: 91)
- (27) *Ovllá njuike olggos, ja doama doama girkui.* (SIKOR 28.4.2014)
- (28) *Ja nu viehkat riššu vuolil ja njuiket gávtti sisa, ja doama doama márkani.* (SIKOR/aviissat 28.4.2014)
- (29) *Rávnna-Ánde čuohpastii vel hirbmat gáhriha, ja songe bosu bosu maŋŋái.* (ÁS 1996: 76–77)

6. Čoahkkáigeassu

Artihkkala ulbmilin lea leamaš gieđahallat semantihkalaččat ja morfologalaččat mo ja manin guokte ideanttalaš vearbagenetiivva geavahuvvojit maŋŋálagaid. Dutkanmateriálan leat leamaš čáppagirjjálašvuoda girjjit, UiT Norgga árttalaš universitehta ja Norgga Sámedikki sámi teakstačoakkáldat (SIKOR), Suoma bealle jearahallanmateriála (KOTUS, SKA ja TKU) ja internehtas vižžon materiála. Čoggojuvvon materiála lea dasto analyserejuvvon semantihkalaččat, morfologalaččat ja syntávssalaččat. Dasa lassin reduplikatiiva vearbagenetiivva frekveansa lea čilgejuvvon.

Guorahallama váldoboađus lea dat, ahte reduplikatiiva vearbagenetiiva ii leat eaktodáhtolaš ovttaskas vearbagenetiivva ektui, muhto das lea spesiála funkšuvdna. Reduplikatiiva vearbagenetiiva sisttisdoallá semantihkalaččat guokte iešguđetlágán mearkkašumi. Nuppe dáfus dainna almmuhuvvo ahte juoga lea measta dáhpáhuvvamin (proksimatiiva vearbagenetiiva): *Plána lea boađi boađi*. Nubbi mearkkašupmi lea ahte muhtin doaimmas lea olu intensitehta (intensiiva vearbagenetiiva): *Ánte boahtá doama doama girkui*.

Reduplikatiiva vearbagenetiiva klassifiserejuvvo dievaslaš reduplikatiiva ráhkadussan. Dievaslaš reduplikatiiva ráhkadusaid joavkkus davvisámegeala reduplikatiiva vearbagenetiiva gullá asyndesajovkui daningo das leat guokte morfologalaččat, syntávssalaččat ja semantihkalaččat ideanttalaš elemeantta maŋŋálagaid. Ovttaskas elemeanttaid mearkkašupmi ii leat seamma go guovtti maŋŋálas elemeantta mearkkašupmi. Vearbagenetiivvaid *boađi* ja *doama* mearkkašumit eai leat seamma go reduplikatiiva vearbagenetiivvaid *boađi boađi* ja *doama doama* mearkkašumit. Ovttaskas vearbagenetiivvaid gaskkas ii leat čanus, ovdamearkka dihte konjunkšuvdna. Muhtimin vearbagenetiivvaid gaskkas sáhtta leat sáhu

dahje rihkku, muhto mu dutkanmateriála vuodul dat orru leamen hárvenaš ja dat ii váikkut moge reduplikatiiva vearbagenetiivva semantihkalaš funkšuvdnii.

Davisámegiela reduplikatiiva vearbagenetiivva ráhkadus lea earenoamáš. Eai leat dutkamušat mat čájehivčče, ahte seammalágan ráhkadus gávdnošii eará Eurohpá gielain. Reduplikatiiva vearbagenetiiva váilu ollásit nuortalašgielas ja anárašgielas. Nuppe bealde máilmmi, Polynesias hubmojuvvo gielain (oseánia giellajoavkkus) reduplikatiiva vearbbat geavahuvvojit mánngga iešguđetlágán semantihkalaš funkšuvnnas. Doppe gávdno reduplikatiiva vearbaráhkadus, mii sulastahtá semantihkalaččat davisámegiela intensiiva vearbagenetiivva, muhto proksimatiiva vearbagenetiivva sulastahtti ráhkadus ii gávdno.

Davisámegiela proksimatiiva vearbagenetiiva lea dábálaččat ráhkaduvvon vearbbas *boahtit* > *boađi* *boađi*, ja dušše muhtin dáhpáhusas eará vearbbain, nugo *geargat*, *mannat* ja *nohkat*. Sáhtá dadjat, ahte proksimatiiva vearbagenetiiva ii leat produktiiva. Intensiiva vearbagenetiiva lea fas dihto rájiid siste produktiiva, ja dat ráhkaduvvo iešguđetlágán vearbbain. Intensiiva vearbagenetiiva ráhkaduvvo lihkadanvearbbain, nugo *doapmat*, *njuikut*, *viehkat*, *ruohttat*, *suhkat* ja *galkat*. Dasa lassin intensiiva vearbagenetiiva ráhkaduvvo mentála dahje jietnadanvearbbain, nugo *sáđđat*, *hállat*, *itnut*, *jullat*, *guorsat*, *bealkit*, *cáhkkat*, *huikit*, *reaškit* ja *bos-sut*. Dutkanmateriálas mentála vearbbat adnojit dávjá lihkadeami oktavuodas. Guhtta iešguđetlágán ovttaskas lihkadanvearbbas leat intensiiva vearbagenetiivva ráhkadusas ja jietnadanvearbbat leat 11. Lihkadanvearbbaid frekveansa lea dutkanmateriálas 30, nappo stuorit go jietnadanvearbbaid frekveansa, mii lea 18. Lihkadanvearbbat ja jietnadanvearbbat leat adnon oktiibuot 48 cealkagis nugo tabealla 2 čájeha.

Reduplikatiiva vearbagenetiivva vearbbat leat ráhkaduvvon dušše guovttestávvalvearbbain, geahča tabealla 3. Dutkanmateriálas ii gávdno oktage ovdamearka reduplikatiiva vearbagenetiivvas mii lea ráhkaduvvon kontrakšuvdna-, njealjastávval- dahje bárahistávvalvearbbas.

Reduplikatiiva vearbagenetiiva		
Sárgosat	Proksimatiiva vearbagenetiiva	Intensiiva vearbagenetiiva
Vearbatiippa, mas vearbagenetiiva lea ráhkaduvvon	guovttestávvalvearba -at dahje -it-geažus	guovttestávvalvearba -at, -it dahje -ut-geažus
Frekveansa	1) interneahhta 626/698 2) SIKOR/aviissat 72/698 3) SIKOR/čáppagirjjálaš- vuohta 0/698 4) čáppagirjjálašvuođa girjjit 0/698 5) jearahallanmateriála 0/698	1) SIKOR/aviissat 25/48 2) čáppagirjjálašvuođa girjjit 21/48 3) SIKOR/čáppagirjjálaš- vuohta 2/48 4) interneahhta 0/48 5) jearahallanmateriála 0/48
Čujuheapmi	heakkahis entitehta	heakkalaš entitehta
Syntávssalaš funkšuvdna	predikatiivaadverbiála, deavdda, attribuhtta, (muhtumin cealkaga áidna vearbaguovddáš)	adverbiála, (muhtumin cealkaga áidna vearbaguovddáš)

Tabella 3. Proksimatiiva vearbagenetiivva ja intensiiva vearbagenetiivva anu iešvuođat.

Tabellas 3 oaidná proksimatiiva ja intensiiva vearbagenetiivva anu frekveansa. Proksimatiiva vearbagenetiiva gávdno mihá eambo (698) go intensiiva vearbagenetiiva (48). Dutkanmateriála vuodul sáhtá dadjat, ahte proksimatiiva ja intensiiva vearbagenetiivvat geavahuvvojit iešgudetlágán konteavsttas. Proksimatiiva vearbagenetiiva gávdno olu interneahhtas ja muhtin veardde teakstakorpuseis (SIKOR/aviissat), muhto dat ii gávdno ollenge čáppagirjjálašvuođas. Intensiiva vearbagenetiiva lea dábalaš teakstakorpuseis ja čáppagirjjálašvuođas. Intensiiva vearbagenetiiva ii gávdno dán dutkanmateriálas ollenge interneahhtas. Buot reduplikatiiva vearbagenetiivva ovdamearkkat, mat leat čáppagirjjálašvuođas, leat čállojuvvon nuortasuopmaniin.

Proksimatiiva ja intensiiva vearbagenetiivvat earránit nubbi nuppis das, makkár entitehtii vearbagenetiiva čujuha. Proksimatiiva vearbagenetiiva čujuha measta álo heakkahis entitehtii (*Ođđa láhka lea boađi boađi*), ja intensiiva vearbagenetiiva čujuha fas measta álo heakkalaš entitehtii (*Máhte boahá bosu bosu*).

Dán dutkanmateriálas leat proksimatiiva vearbagenetiivvat adnon njealji vearbbaš: *boađi boađi, geargga geargga, mana mana ja noga noga. Boađi boađi lea*

measta áidna proksimatiiva vearbagenetiiva, mii gávdno teakstakorpuser (SIKOR/aviissat) ja internehtas. Dat čujuha heakkahis entitehtii, nugo almmustahttimiida ja áigemiide. Dasa lassin dat gávdno bajilčállagiin. *Boađi boađi* gávdno dávjá medias, aviissain ja rádiodđasiin. Girjjálašvuodas leat dieđut, ahte davvisámegiela sáhttet leat eambboge proksimatiiva vearbagenetiivvat nugo *gahča gahča, duoldda duoldda, vuolggi vuolggi, fiera fiera, iđi iđi, guosa guosa, játta játta, dieva dieva* ja *juvssa juvssa*, muhto mu dutkanmateriálas dat eai leat.

Intensiiva vearbagenetiiva lea measta álo čadnon heakkalaš entitehta lihka-deapmái. Dat lea ráhkaduvvon lihkanvearbbain dahje mentála vearbbain. Intensiiva vearbagenetiiva geavahuvvo lihka-deami oktavuodas dalle go gullo jietna. Dat lea čadnon dáhpáhussii, mii lea aiddo jođus. Čáli sáhtta dainna lágiin ivdnet ja dramatiseret teavsta. Dát dutkamuš orruge čujuheamen dasa, ahte proksimatiiva vearbagenetiiva orru heivemin eambo mediagillii ja intensiiva vearbagenetiiva fas girjjálašvuhtii.

Reduplikatiiva vearbagenetiiva ii gávdnon ollenge Suoma arkiivvaid gearahallanmateriálas, vaikko sihke proksimatiiva ja intensiiva vearbagenetiiva gávdnojit hupmangielas.

Intensiiva vearbagenetiiva lea measta álo adverbiála funkšuvnnas. Proksimatiiva vearbagenetiiva sáhtta leat mángga syntávssalaš funkšuvnnas: predikatiiva-adverbiálan, deavddan ja attributhtan. Proksimatiiva ja intensiiva vearbagenetiiva syntávssalaš funkšuvnnat leat muhtin muddui seammalágánat. Dalle go dat adnojuvvojit bajilčállagiin, de lea mihtilmas ahte *leat*-vearba váilu ja reduplikatiiva vearbagenetiiva šaddá cealkaga áidna vearbaguovddázin. Intensiiva vearbagenetiiva anus sáhtta lihkanvearba leat elliptalaččat báhcán eret maiddái eará konteavsttas go dušše bajilčállagiin: *Son [manná] doama doama stobu lusa*. Reduplikatiiva vearbagenetiiva sáhtta klassifiseret infinihtta vearbahápmiin, mii lea muhtimin oassin predikáhttagihpus ja muhtimin eará funkšuvnnas nugo adverbiálan.

Boahtteáiggis sáhtášii viiddidit reduplikatiiva vearbagenetiiva dutkama ja geavahit dutkanmateriálan eambo čáppagirjjálašvuoda girjjiid sihke davvisámegiela nuorta- ja oarjesuoipmaniin. Sáhtášii joatkit maid dutkat davvisámegiela iežá reduplikatiiva ráhkadusaid.

Giitosat

Olu giitu Mari Guttormii ja Aino Valovirtai jearahallanmateriála guldaleamis. Giittán maid Sámi dieđalaš áigečállaga anonyma árvvoštalli ja doaimmahusgotti ávkkálaš kommentárain ja buriin rávvagiin.

Gáldut

Dutkanmateriála

- ÁS 1996 = Sombi, Ásllat 1996: *Jávvasan goahtesajit. Dáhpáhusat dološ badjeeallimis*. Niillas A. Somby (doaimm.). Kárášjohka: Davvi Girji.
- Čálliidlagádus 2014: Porsanger, Anders, Biret-Ánde, 1735–1780. <<http://www.calliidlagadus.org/web/index.php?leksikon=1&olles=120>> (28.3.2014).
- HAG 1940 = Guttorm, [Hans] Aslak 1940: *Koccam spalli. Tivtak ja maidnasak*. Sami Čuvgitussearvi toaimatusak n:r 6. Helsset: Sami Čuvgitussearvi.
- HAG 1984 = Guttorm, Hans Aslak 1984: *Rádjajohtin*. Fanasgieddi: Jár'galæddji.
- HAG 1986 = Guttorm, Hans Aslak 1986: *Iešnjárgga šiljut*. Deatnu: Jár'galæddji.
- JÁV 1988 = Vest, Jovnna-Ánde 1988: *Čáhcegáddái nohká boazobálggis*. Kárášjohka: Davvi Media.
- JG 1986 = Guttorm, Johannes 1986: *Heillodeaddji čázit*. [Fanasgieddi]: Jár'galæddji.
- KOTUS = Ruovttueatnan gielaide dutkanguovddáš, Helsset. Báttit 09849, 12245, 13156, 13157 ja 12228.
- KV 2008 = Vuolab, Kerttu 2008: *Bármmoáirras*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- NSR 2007 = Norgga Sámiid Riikkasearvi 2007: NSR medias – Norgga Sámiid Riikkasearvi. <<http://www3.nsr.no/website.aspx?displayid=9584&page=37>> (28.3.2014).
- SIKOR = UiT Norgga árktalaš universitehta ja Norgga Sámedikki sámi teaksta-čoakkáldat. <<http://gtweb.uit.no/korp/>> (veršuvdna 18.03.2014 ja 01.03.2015).
- SKA = Oulu universitehta kulturarkiiva, Oulu. Báttit A1.1973, A1.1975, A1.1986, A1.1997 ja A1.2000.
- TKU = Turku universitehta kulturdutkamuša arkiivvat, Dálvadas-čoakkáldat, Turku. Báddi 64/16.
- Wikipedia 2013: Nostradamus. <<http://se.wikipedia.org/wiki/Nostradamus>> (28.3.2014).

Girjjálašvuohta

- Friis, J. A. 1856: *Lappisk Grammatik. Udarbeidet efter der finmarkiske Hoveddialekt eller Sproget, saaledes som det almindeligst tales i norsk Finmarken*. Christiania: J. W. Cappelen.
- Gaski, Harald & Solbakk, Aage 2003 (doaimm.): *Jođi lea buoret go oru*. Kárášjohka: ČálliidLágádus.
- Haji-Abdolhosseini, Mohammed & Massam, Diane & Oda, Kenji 2002: Number and Events: Verbal Reduplication in Niuean. – *Oceanic Linguistics* 41 (2): 475–492. <http://muse.jhu.edu/journals/oceanic_linguistics/toc/ol41.2.html> (17.6.2014).
- Hakulinen, Auli & Karlsson, Fred 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 350. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hedlund, Cecilia & Larsson, Lars-Gunnar 2011: *Ii dušše duoddaris! Lärobok i nordsamiska*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Helander, Nils Øivind 1992: *Hárjehusat*. [Kárášjohka]: Sámi Áigi.
- Jomppanen, Marjatta 2009: *Pohjoissaamen ja suomen perusinfinitiivi vertailussa leat ja olla -verbien yhteydessä*. Acta universitatis Ouluensis B Humaniora 92. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kiyomi, Setsuko 1995: A new approach to reduplication: A semantic study of noun and verb reduplication in the Malayo-Polynesian languages. – *Linguistics* 33 (6): 1145–1167. <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=16191854&sitehost-live>> (17.6.2014).
- Korhonen, Mikko 1974: *Die Konjugation im Lappischen. Morphologisch-Historische Untersuchung. II Die Nominalen Formkategorien*. Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia 155. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.
- Korhonen, Mikko 1981: *Johdatus lapin kielen historiaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 370. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kuteva, Tania 1998: On identifying an evasive Gram: Action narrowly averted. – *Studies in Language* 22 (1): 113–160.
- Kuteva, Tania 2000: TAM-auxiliation, and the avertive category in Northeast Europe. – M.M. Jocelyne Fernandez-Vest (doaimm.), *Grammaticalisation aréale et sémantique cognitive: les langues fenniques esames. Areal Grammaticalization and Cognitive Semantics: the Finnic and Sami Languages*. Actes du Colloque International du C.N.R.S. tenu les 9 et 10 avril 1999 en Sorbonne. Tallinn: Eesti keele sihtasutus. 27–41.

- Kuteva, Tania 2001: *Auxiliation. An Enquiry into the Nature of Grammaticalization*. Oxford University Press.
- Maamies, Sari 1997: Hanhi hautomaisillansa, Suomen maisillaan johdosten kehitys. –Tapani Lehtinen & Lea Laitinen (doaimm.), *Kieliopillistuminen. Tapaustutkimuksia Suomesta*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. 20–37.
- Nielsen, Konrad 1979 (1926–1929): *Lærebok i lappisk (samisk). 1. Grammatikk. Lydlære, formlære, orddannelselære og syntaks samt tillegg*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nielsen, Konrad 1979 (1932–1962): *Lappisk (samisk) ordbok grunnet på dialektene i Polmak, Karasjok og Kautokeino I: A–F*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nickel, Klaus Peter 1994: *Samisk grammatikk. 2. utgave*. Karasjok: Davvi Girji.
- Nickel, Klaus Peter & Sammallahti, Pekka 2011: *Nordsamisk grammatikk*. Karasjok: Davvi Girji.
- Pope, Kirsten & Sárá, Máret 2004: *Eatnigiella. Giellaoahpu váldogirji*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Räsänen, Matti 2010: *Päivä päivältä enemmän ja enemmän, suomen toistokonstruktioita*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Sammallahti, Pekka 1993: *Sámi-suoma-sámi sátnegirji. Saamelais-suomalais-saamelainen sanakirja*. Nubbi preanttus. Ohcejohka: Girjegiiás.
- Sammallahti, Pekka 2005: *Láidehus sámegiela cealkkaoahpa dutkamii*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Sammallahti, Pekka 2007: *Gielladutkama terminologija*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Saukkonen, Pauli 1965: *Itämerensuomalaisten kielten tulosijainfinitiivirakenteiden historiaa I. Johdanto: Adverbaali infinitiivi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino.
- Stolz, Thomas 2009: Total reduplication: syndetic vs asyndetic patterns in Europe. – *Grazer Linguistische Studien* 71: 99–114.
- Tieteen termipankki 2014: *Kielitiede: intensiivi*. <<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:intensiivi>> (26.8.2014).
- Thornton, Anna A. 2008: Italian verb-verb reduplicative action nouns. – *Lingue E Linguaggio* 2: 209–232.
- Tommola, Hannu 2000: Progressive aspect in Baltic Finnic. – Östen Dahl (doaimm.), *Tense and aspect in the languages of Europe*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter. 655–692.

- Vest, Jovvna-Ánde 2010: *Sámi synonymat*. 3. prentehus. Anár: Sámediggi, Skuvlen- ja oahppamateriáladoaimmahat.
- Wierzbicka, Anna 1986: Italian reduplication: Cross-cultural pragmatics and illocutionary semantics. – *Linguistics* 24 (2): 287–315.
- Wiklund, K. B. 1928: Das lappische Verbaladverbium und einige andere Kasus der Verbalstammes. – *Festskrift til rektor J. Qvigstad 1853 4. april 1928*. Tromsø Museums skrifter Vol. 2. Tromsø: Tromsø Museum. 316–353.
- Ylikoski, Jussi 2002: Zu den adverbialen Nominalkonstruktionen im Nordlappischen. – *Finnisch-Ugrische Forschungen* 57: 68–166.
- Ylikoski, Jussi 2009: *Non-finites in North Saami*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 257. Helsinki: Finno-Ugrian Society.

Eará gáldut

- Aikio, Ante [2014]: Njálmmálaš diehtu Giellagas-instituhtas, Oulu universitehtas 28.4.2014 ja 16.4.2014.
- Mattus, Ilmari [2015]: Diehtu Petter Morottaja šleadgapoastta bokte 2.11.2015.
- Morottaja, Matti [2015]: Diehtu Petter Morottaja šleadgapoastta bokte 2.11.2015.
- Morottaja, Petter [2015]: Diehtu šleadgapoasttas 2.11.2015.
- Olthuis, Marja-Liisa [2015]: Diehtu Petter Morottaja šleadgapoastta bokte 2.11.2015.
- Rasmus, Minna [2014]: Njálmmálaš diehtu Giellagas-instituhtas, Oulu universitehtas 28.4.2014 ja 16.4.2014.
- Sammallahti, Pekka [2015]: Njálmmálaš diehtu Anáris 26.11.2015.
- Sanila-Aikio, Tiina [2015]: Njálmmálaš diehtu Anáris 26.11.2015.

Reduplication of the non-finite form called the verb genitive in North Saami

The goal of this article is to account for a linguistic phenomenon in North Saami, namely the appearance of two identical verb genitive forms, one right after the other, in a clause, such as *boadi boadi* ‘just about to come’ and *bosu bosu* ‘huffing and puffing’. I call this the reduplicated verb genitive. The reduplicated verb genitive in North Saami has until now not received much attention in the scholarly literature, so the goal of this article is to present a preliminary overview, addressing how two verb genitive forms of the same verb that follow one another function semantically and morphologically, and what the syntactic function of the construction is. The research is based on examples from literary works, the SIKOR Saami text corpus belonging to UiT The Arctic University of Norway and the Norwegian Saami Parliament, Finnish interview archives (KOTUS, SKA and TKU), and the internet. This material was analyzed semantically, morphologically, and syntactically. In addition the frequency of the verb genitive was investigated and determined.

The main finding of this research was that the reduplicated verb genitive in North Saami expresses two different semantic values. The first meaning is proximative, which expresses something that is about to be achieved, as in *Čakča lea boadi boadi* ‘Autumn is just about to arrive’. The second meaning is the intensive verb genitive, as in *Ánte boahotá bosu bosu* ‘Ánte is coming huffing and puffing’. In the data the proximative verb genitive is almost always formed from the verb *boahtit* ‘come’ > *boadi boadi* ‘just about to come’, whereas the intensive verb genitive can be formed from various verbs that express movement (like *doapmat* ‘rush’) or sound (like *bossut* ‘blow, puff’). The syntactic function of the intensive verb genitive is usually as an adverbial modifier of the verb, as a predicative with a copular verb, or as an attribute, and in addition in some clauses it can be the sole verbal core. In the data the reduplicated verb genitive is formed only from bisyllabic verbs.

Keywords: North Saami, non-finite verb forms, verb genitive, reduplicated, proximative, intensive

MARJATTA JOMPPANEN

University of Oulu – Giellagas institute

marjatta.jomppanen@oulu.fi

